

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

**Protectie van de bevolking in Haut-Uele,
vanuit community perspectief.**

Kwalitatief veldonderzoek in de Democratische Republiek Congo.

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 20.560

Hélène FLAAM

MASTERPROEF MANAMA CONFLICT AND DEVELOPMENT

PROMOTOR: PROF. DR. KOEN VLASSENROOT

COMMISSARIS: THOMAS VAN ACKER

ACADEMIEJAAR 2011 - 2012

« Une maman est à la maison, elle a des enfants qui jouent. Et un enfant est aller à la maison, dans la chambre. Il vient la dire : 'maman, il y a un serpent sur le lit'. Elle reste toujours. L'autre enfant entre et il te dit : 'maman, le serpent est monter sur la valise'. Elle reste toujours. Le troisième enfant entre dans la maison et le serpent le mord et l'enfant est mort. Entre elle et ses enfants, qui a fait mal ? » (Robert, 74 jaar, uit Dungu, over de gelatenheid van de Congolese overheid)

Lijst met afkortingen

AU	Afrikaanse Unie
CAR	Centraal Afrikaanse Republiek
CNDP	Congrès national pour la défense du peuple
COOPI	Cooperazione Internazionale
DDR	Désarmement, Démobilisation et Réinsertion
DDRRR	Désarmement, Démobilisation, Rapatriement, Réinstallation et Réinsertion
DRC	Democratische Republiek Congo
EU	Europese Unie
FARDC	Forces Armées de la République Démocratique du Congo
HRW	Human Rights Watch
ICC/ CPI	International Criminal Court / Court Pénale Internationale
ICG	International Crisis Group
SDU	Selfdefence units
LRA	Lord's Resistance Army
MONUSCO	Mission de l'organisation des Nations Unies pour la Stabilisation en République Démocratique du Congo
NGO	Niet Gouvernementele Organisatie
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
PAM	Programme Alimentaire Mondial
PNC	Police Nationale Congolaise
PN- DDR	Programme Nationale de Désarmement, Démobilisation et Réinsertion
R2P	Responsibility to Protect
UPDF	Uganda People's Defence Force
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNTFHS	United Nations Trust Fund for Human Security
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten

Lijst met figuren

Figuur 1: Geografische kaart van de Democratische Republiek Congo (Bron: United Nations).

Figuur 2: LRA aanwezigheid sinds 2002 (Bron: Conciliation Resources, 2011).

Figuur 3: Getroffen gebieden tijdens de *Christmas massacres*, Haut-Uele (Bron: HRW, 2009).

Figuur 4: Interconnected approach of *Human Security* (Bron: UNFHS, 2009).

Figuur 5: Hybrid approach of *human security* (Bron: UNFHS, 2009).

Figuur 6: Interactieschema veiligheidsactoren (door Emmanuel Flaam).

Abstract

Het Lord's Resistance Army, een Oegandese rebellenbeweging, heeft in meer dan vijftig jaar bestaan een hele geschiedenis achter de rug. De rebellenbeweging die ooit ontstond als een strijd voor meer gelijkheid voor het politiek-economisch gemarginaliseerde Acholi-volk, zal na twintig jaar tot een multinationale terreurgroep evolueren. Sinds 2008 is deze groep regionaal uitgebreid en trof ze vier landen met haar terreur. Na Oeganda verspreidden ze zich naar Zuid-Soedan, de Centraal-Afrikaanse Republiek en de Democratische Republiek Congo. Dit onderzoek richt zich op bescherming van de burgerbevolking in Haut-Uele. Deze regio in het noordoosten van Congo was in 2008 getuige en slachtoffer van de meest bloederige strijd in de geschiedenis van het LRA, de zogenaamde *Christmas massacres*. Geen enkele instantie slaagde er tot op heden in om het LRA-geweld een halt toe te roepen, noch de bevolking hiertegen voldoende te beschermen. Vanuit deze situatie ontstonden er spontaan *selfdefence* groepen, of jongeren uit de gemeenschap, die met eigen wapens en middelen instonden voor de bescherming van de bevolking. Dit systeem werd officieel door de overheid afgeschaft uit vrees voor het ontstaan van milities en leidt hierdoor een illegaal bestaan. We onderzochten vanuit *community* perspectief wat verstaan wordt onder 'veiligheid', welke veiligheidsactoren in deze regio worden geïdentificeerd, en hoe de relatie tussen lokale, nationale en internationale actoren zich verhoudt. Dit onderzoek bekijkt eveneens welke lokale capaciteiten voorhanden zijn om de gemeenschap van veiligheid te voorzien en welke er ontbreken. Aan de hand van diepte-interviews en focusgroepen kwamen 135 personen uit Dungu, Bangadi, Doruma, Gangala, Faradje en Tadu aan bod. Deze gemeenschappen werden ernstig getroffen door het LRA. Veiligheid werd door de respondenten als een ruim begrip gedefinieerd en beslaat zowel aspecten van fysieke veiligheid als ontwikkelingsaspecten en mensenrechten. Zowel lokale als nationale en internationale actoren zijn van belang in het bieden van veiligheid en bescherming van de burgerbevolking. De interactie tussen deze verschillende actoren is de sleutel tot succes van *human security*. Desondanks merken we dat de samenwerking en coördinatie in deze context stroef verloopt. De politieke dynamieken die hierachter schuil gaan, staan de effectiviteit van interventies en protectiemechanismen in de weg. Lokale beschermingssystemen missen de draagkracht om voldoende *community security* te kunnen garanderen en verdienen de nodige aandacht.

Lord's Resistance Army, Democratische Republiek Congo, selfdefence units, community, protectie, veiligheid, human security.

Dankwoord

Ruim drie jaar geleden, in 2008, toen ik in het Oosten van Congo was, bereikten de boodschappen van slachtoffers van het LRA-geweld me voor het eerst. De vele verhalen en besprekingen van de situatie in Haut-Uele bereikten Bunia dagelijks in de vele vergaderingen die ik toen bijwoonde. De machteloosheid die ik toen ervoer, dreven me ertoe om meer te doen. Wat met een vaag idee begon, is werkelijkheid geworden met de hulp van mijn promotor, Prof. Koen Vlasenroot, die me steeds steunde om dit onderzoek te doen.. Zijn waardering en erkenning hebben me steeds veel moed gegeven. Dit onderzoek zou er heel anders uit gezien hebben zonder IKV Pax Christi. Joost Van Puijenbroek en Hans Rouw hebben dit onderzoek van begin tot einde opgevolgd. Hun aanbevelingen vanuit hun jarenlange expertise vormen de grondslag van dit onderzoek.

Eenmaal in Congo, Haut-Uele, was dit veldwerk onmogelijk geweest zonder de vele enthousiaste en bereidwillige deelnemers. Hen één voor één opnoemen zou ons te ver leiden, maar ze verdienen daarom niet minder de nodige dankbaarheid. Ik stond er nooit alleen voor en ik werd steeds gesteund door een aantal dynamische medewerkers. Père Ernest wil ik in de eerste plaats bedanken voor zijn eeuwig kritische blik en blijvende inzet voor de slachtoffers van het LRA. Als partner van Conciliation Resources slaagt hij er zelfs in om zijn kennis internationaal te delen. Zijn energie en betrokkenheid gaven me steeds meer moed om me ten volle voor dit onderzoek in te zetten. Elisabeth, die volgens sommige bewoners van Dungu mijn ‘zus’ kon zijn, gidste me doorheen de ‘stad’. Met haar uitgebreide netwerk konden we overal terecht en konden we dagenlang interviews afnemen. Ook Joseph, Fidèle en Leroi gidsten me doorheen Dungu om interviews af te nemen en ze te vertalen. In Doruma had ik nooit zo’n rijke ervaringen kunnen opdoen en boeiend onderzoek doen zonder de hulp van Augustin. Ik heb heel veel bewondering voor zijn inzet, dynamiek en hartelijkheid. In Faradje is Jean-Claude erin geslaagd heel wat volk op te trommelen om deel te nemen aan het onderzoek. Hij is niet bij de pakken blijven zitten en zet zich met veel moed in om schendingen van mensenrechten aan te klagen.

Niet alleen de logistieke steun, maar ook de openhartigheid van het Interagency-team van de Verenigde Naties hebben me heel wat geholpen. In het bijzonder wil ik daarvoor Emmanuel Tshibangu van Unicef voor bedanken. Hij heeft zich over me ontfermt van de eerste tot de laatste dag van mijn verblijf in Haut-Uele. Francis Tuambilangani Cizang was steeds mijn steun en toeverlaat doorheen dit hele veldonderzoek. Natasha Ricca, mijn huisgenote, wil ik extra bedanken voor haar gastvrijheid, haar geduld en luisterend oor. Maar ook het hele COOPI-team verdient de nodige aandacht in dit dankwoord. Zonder hun logistieke steun en inzet om mijn verblijf mogelijk te maken, was dit nooit gelukt. Alexis Kamanzi en Saidou Hamani van OCHA wil ik eveneens bedanken voor hun bereidheid mij steeds te woord te staan en mijn analyses niet ongehoord te laten. Het team van Artsen Zonder Grenzen in Doruma wil ik bedanken voor het fantastische logement en Tom Bradley, fotograaf van Conciliation Resources, voor de leuke en boeiende momenten die we hebben kunnen

delen. Dank aan Flory Kitoko en Guillain Mulimbwa voor hun zorg en de vele tips. Telkens als ik naar Congo ga, wordt ik hartelijk ontvangen bij de familie Alicama in Bunia. Maman Henriette en Papa David behandelen me steeds alsof ik hun dochter was en maken van hun huis een thuis.

Graag wil ik ook een aantal mensen in de kijker zetten die een deel van hun tijd investeerden in het nalezen van deze verhandeling, het verbeteren ervan en het aanbrenge van suggesties. Hanne Celis die niet alleen mijn thesis helemaal nalas, maar ook een ongelofelijke steun was doorheen dit proces. Guy Poppe, die met zijn taalkundige kennis, de schrijfstijl op punt stelde. Ilse Derluyn, de promotor van mijn vorige thesis, deed vele constructieve suggesties. Ruth Cheyngs maakte eveneens deel uit van het team ‘na-lezers’ en Elisabeth Flaam, mijn zus, bedank ik om een laatste blik te werpen op deze masterproef. Okke Bogaerts, voor zijn inhoudelijke input en zijn aanmoedigende woorden. Ivone, Els, Walid en nog vele anderen bedank ik voor hun eeuwige geduld en steun. Emmanuel Flaam, mijn broer, maakte de vele schema’s die de muren van mijn kamer versierden, met zijn grafische capaciteiten tot één geheel. En last, but not least, mijn ouders die me steeds en overal met hart en ziel in steunen, ondanks de vele slapeloze nachten dat ik hen bezorgde toen ik in het LRA-gebied onderzoek ging doen. Zij zijn mijn drijfkracht en motivatie, steun en toeverlaat in alles waarvoor ik me inzet, zij hebben me het woord ‘ambitie’ betekenis leren geven.

Inhoudstafel

Lijst met afkortingen	2
Lijst met figuren.....	3
Abstract	4
Dankwoord	5
Inhoudstafel	7
Inleiding.....	13
1. Achtergrond van het conflict.....	15
1.1. Ontstaan van het Lord's Resistance Army	15
1.2. Spiritueel en militair karakter	15
1.3. Militaire operaties tegen het LRA	16
1.4. Initiatieven tot conflictresolutie	17
1.4.1. Vredesonderhandelingen	18
1.4.2. Internationaal Strafhof	19
1.5. De rol van Museveni en Al-Bashir	19
2. Conceptueel kader	21
2.1. Veiligheid.....	21
2.2. 'Responsibility to protect'	23
3. Probleemstelling.....	25
3.1. Situering	25
3.2. Wetenschappelijke verantwoording.....	26
3.3. Onderzoeksdoel	26
3.4. Onderzoeksvraag	27
3.5. Deelvragen	27
3.6. Hypotheses	28
4. Methodologie	29
4.1. Onderzoeks-setting.....	29

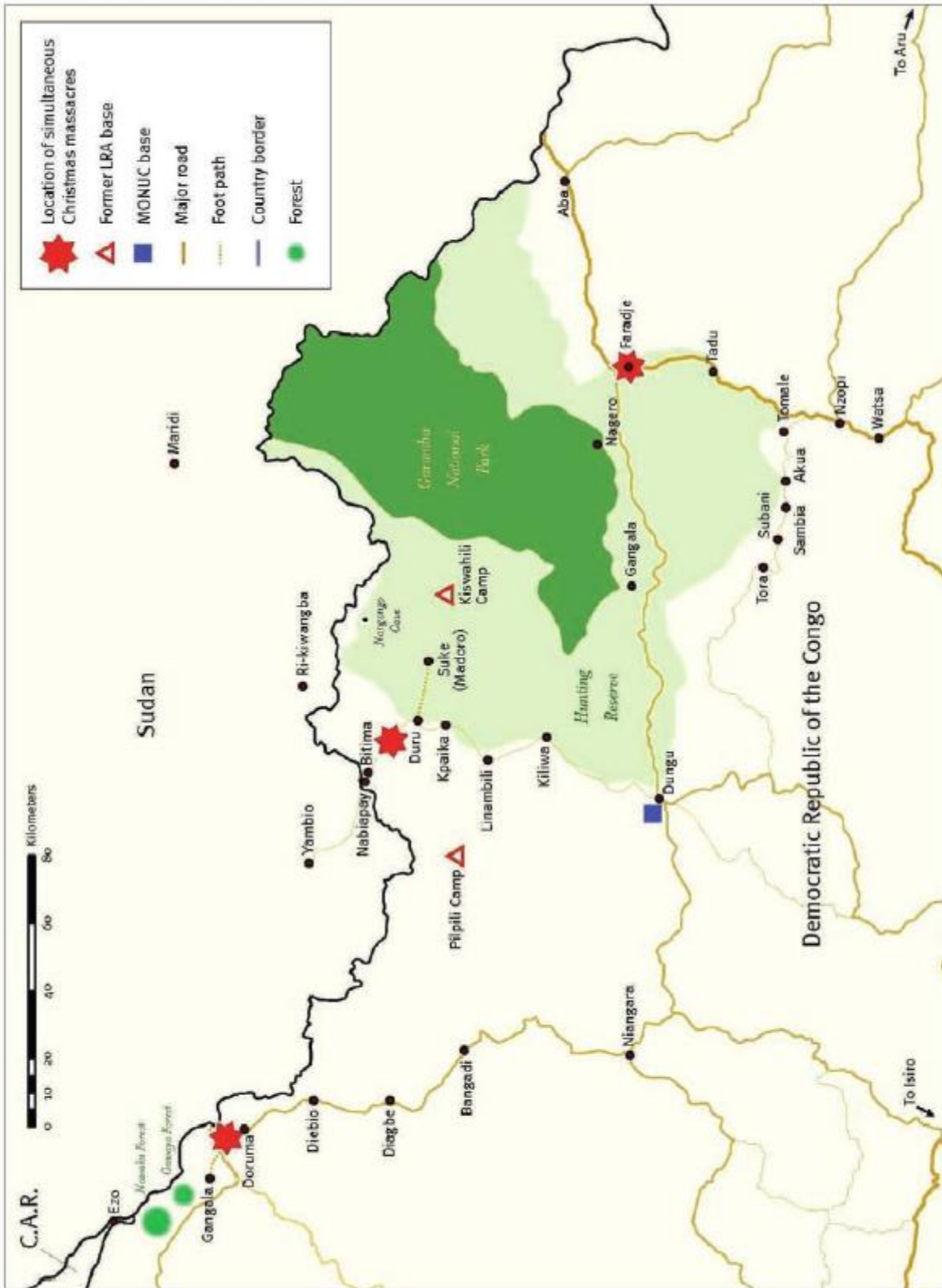
4.2.	Onderzoeksgroep.....	29
4.3.	Procedure.....	30
4.4.	Dataverzameling.....	31
4.4.1.	Diepte-interviews.....	31
4.4.2.	Focusgroepen.....	31
4.4.3.	Analyse.....	31
4.4.4.	Kwaliteitsvereisten voor kwalitatief onderzoek.....	32
4.4.5.	Betrouwbaarheid.....	32
4.4.6.	Validiteit.....	33
5.	Resultaten.....	34
5.1.	Veiligheidsperceptie.....	34
5.1.1.	'Peace'.....	34
5.1.2.	Mensenrechten.....	35
5.1.3.	Ontwikkeling.....	35
5.2.	Vulnerabilities.....	36
5.2.1.	'Peace'.....	37
5.2.2.	Mensenrechten.....	39
5.2.3.	Ontwikkeling.....	39
5.3.	Veiligheidsactoren.....	40
5.3.1.	Lokaal.....	40
5.3.2.	Nationaal.....	43
5.3.3.	Internationaal.....	44
5.4.	Coping.....	45
5.5.	Lokale capaciteiten.....	46
5.5.1.	Bestaande capaciteiten.....	46
5.5.2.	Ontbrekende capaciteiten.....	49
5.6.	Aanbevelingen vanuit de community.....	49
5.6.1.	Lokaal.....	50

5.6.2.	Nationaal	51
5.6.3.	Internationaal	52
5.6.4.	Militaire of vreedzame aanpak?	52
6.	Discussie	54
6.1.	Interpretatie van de resultaten.....	54
6.1.1.	Veiligheidsperceptie	54
6.1.2.	'Vulnerabilities'	54
6.1.3.	Veiligheidsactoren	55
6.1.4.	Lokale capaciteiten	56
6.1.5.	Aanbevelingen vanuit de community.....	57
6.2.	Analyse van de huidige situatie	59
6.3.	Beperkingen van het onderzoek	61
6.3.1.	Geografische beperkingen	61
6.3.2.	Gender	61
6.3.3.	Methodologische beperkingen.....	61
6.3.4.	Beperkingen van community-gericht onderzoek.....	61
6.4.	Aanbevelingen.....	62
7.	Conclusie	64
	Bibliografie	65
	Bijlagen	70
	Bijlage 1 : Lijst met respondenten en participanten	70
	Bijlage 2: Boomstructuur.....	74
	Bijlage 3: Vragenprotocol	81
	Bijlage 4 : Topiclijst focusgroepen.....	82

Figuur 2: LRA aanwezigheid sinds 2002 (Bron: Conciliation Resources, 2011).

Figur 3: Getroffen gebieden tijdens de ‘Christmas massacres’, Haut-Uele. (Bron: HRW, 2009)

Inleiding

Het conflict van het Lord's Resistance Army, een Oegandese rebellenbeweging dat reeds meer dan 25 jaar actief is, werd tot een aantal weken geleden als het meest vergeten conflict ter wereld omschreven. Op 14 oktober 2011 kwam het LRA opnieuw in de actualiteit door de beslissing van President Obama om 100 Amerikaanse militairen te sturen die de regeringslegers van de getroffen landen op logistiek vlak en met *intelligence* zouden bijstaan in hun jacht op Joseph Kony, de leider van de rebellenbeweging. Eerdere militaire operaties mondden uit op represailles van het LRA, zoals de massamoorden in het noordoosten van Congo in 2008. Noch militaire operaties, noch de verschillende pogingen tot een vredesakkoord slaagden er tot op vandaag in om de terreur van het LRA een halt toe te roepen. Sinds meer dan vijf jaar is dit conflict regionaal uitgebreid naar het noordoosten van de Democratische Republiek Congo (DRC) en Zuid-Soedan en sinds 2008 ook naar de Centraal-Afrikaanse Republiek. In het uitgestrekte gebied waar de rebellen actief zijn is nauwelijks controle van de overheden en wordt de bevolking onvoldoende beschermd tegen het geweld dat door het LRA en andere gewapende groepen wordt gepleegd.

Veiligheid, in de ruime zin van het woord, dient te worden verzekerd door de overheid en een aantal belangrijke veiligheidsactoren, zoals leger en politie, maar ook vanuit lokale en internationale actoren. Om de bevolking voldoende bescherming te kunnen bieden, is het benutten van lokale kennis en bestaande capaciteiten van groot belang. Toch zien we in de praktijk dat deze lokale assets vaak onvoldoende gebruikt worden. Dit onderzoek vertrekt vanuit de lokale kennis en gaat na welke veiligheidsperspectieven er leven in de gemeenschappen die getroffen zijn door het LRA. Het is de vrucht van 6 weken veldonderzoek in Haut-Uele, gelegen in noordoostelijk Congo, in juli en augustus 2011. Vertrekkende vanuit de bestaande veiligheidspercepties, gaan we na welke lokale kennis en capaciteiten een antwoord kunnen bieden op de veiligheidsproblemen in deze context. Zowel religieuzen als lokale autoriteiten, huisvrouwen, militairen, leerkrachten en handelaars maken deel uit van dit onderzoek.

Het eerste hoofdstuk van deze verhandeling behandelt de bestaande literatuur. Hier wordt de problematiek geschetst. Het bevat een inleiding in het vakgebied en verduidelijkt een aantal concepten.

In het tweede hoofdstuk worden de probleemstelling en de onderzoeksvragen geformuleerd. Deze vormen de basis van dit onderzoek. De gehanteerde onderzoeksmethoden worden nader besproken en methodologische keuzes worden verantwoord.

De resultaten van het onderzoek worden besproken in het derde hoofdstuk. Vanuit het perspectief van de gemeenschap of de *community*, wordt bekeken welke percepties van veiligheid en bescherming, of *protectie*, leven onder de bevolking van Haut-Uele. Hun analyses en aangereikte oplossingen komen

aan bod, alsook bestaande lokale capaciteiten en kwetsbaarheden, of *vulnerabilities*, van de verschillende gemeenschappen.

De discussie biedt vervolgens een analyse, opgebouwd aan de hand van bestaande literatuur en de bevindingen uit eigen onderzoek. De resultaten worden geïnterpreteerd en vormen de basis voor een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek. Ook de beperkingen van het onderzoek komen in dit onderdeel aan bod. Ten slotte volgt de conclusie van deze verhandeling.

1. Achtergrond van het conflict

« Religious and spiritual practices do not signify irrationality or a 'retarditionalization of society' but rather a rational and important element of contemporary social and political life. »

(Titeca, 2010)

In dit hoofdstuk schetsen we beknopt de achtergrond van het Lord's Resistance Army en de reeds ondernomen initiatieven om dit conflict een halt toe te roepen.

1.1. Ontstaan van het Lord's Resistance Army

Het Lord's Resistance Army is een Oegandese rebellenbeweging die ontstond in juli 1985 toen een groep Acholisoldaten een staatsgreep uitvoerden op het toenmalige regime (Titeca, 2008). De Acholi, een volk uit het noorden van Oeganda, werden voordien steeds politiek en socio-economisch gemarginaliseerd door het heersende zuiden. Met de staatsgreep hadden ze plots alle politieke en militaire macht in handen. Dit duurde slechts tot januari 1986, toen de huidige president Yoweri Museveni de fakkel overnam en alle Acholi naar het noorden vluchtten uit vrees voor represailles, met de opkomst van allerlei rebellenbewegingen waaronder het Holy Spirit Movement (HSM), als resultaat. Onder leiding van Alice Lakwena kon het HSM heel wat Acholi rekruteren om een gewelddadige campagne te voeren tegen het regime van Museveni (Allen, 2006). Lakwena zou bezeten zijn door geesten en hanteerde heel wat spiritualiteit om het HSM te besturen. Dat bleek effectief te zijn en einde 1986 zou ze zo'n 18.000 soldaten onder haar hoede hebben.

In 1987 neemt Joseph Kony, haar neef, het van haar over en vormt het HSM om tot het Lord's Resistance Army (Allen, 2006). Tot op heden strijdt deze groep voor een 'nieuw Oeganda', althans zo beweerden ze nog in oktober 2011 (Labeja, 2011). Desondanks wordt hun politieke agenda na jarenlange strijd niet meer erkend en is deze groep geëvolueerd tot een multinationale terreurgroep (ICG, 2011). Joseph Kony leidt het LRA met een sterk spiritueel en militair karakter. Volgens Titeca (2008) heeft de spirituele orde van het LRA een rationele functie en zorgt de combinatie van militaire en spiritueel-religieuze elementen voor een strak georganiseerd Lord's Resistance Army.

1.2. Spiritueel en militair karakter

Het LRA staat voornamelijk gekend voor het ontvoeren van kinderen en volwassenen, mutilaties en zeer brutale aanvallen op burgers. De rebellengroep wordt door NGO's, hulpverleners en

beleidsmakers vaak stereotiep voorgesteld als een roekeloze geschifte bende moordenaars, die vooral bestaat uit kindsoldaten en als doel heeft te overleven. Het LRA is daarentegen een goed getrainde en georganiseerde gewapende groep met een sterk hiërarchische structuur (Van Puijenbroek & Plooijer, 2009). Ze zijn in staat om in kleine groepen van 5 strijders op verschillende plaatsen heel wat schade aan te richten. De mysterieuze kwaliteiten van het leiderschap van Joseph Kony zijn dan ook bijzonder (Allen, Lacker, Porter & Schomerus, 2010).

1.3.Militaire operaties tegen het LRA

Met de militaire *Operation Iron Fist* die in maart 2002 startte in overeenkomst met Soedan werd duidelijk dat Oeganda eerder een militaire aanpak verkoos, dan wel echt werk te maken van een pacifistische oplossing (Allen, 2006). Met logistieke steun van de VS en gevechtshelikopters werden 10.000 Oegandese troepen ingezet. Hoewel deze operatie een aantal uitvalsbasisen van het LRA in Zuid-Soedan kon bezetten en vernietigen, werd het geen succes. In tegendeel, als reactie zijn de LRA-aanvallen tegen de burgerbevolking toegenomen (Van Puijenbroek, 2009). Desondanks beweerde de Oegandese overheid nog dat het LRA een lokaal probleem was dat met eigen militaire middelen eenvoudig en snel op te lossen zou zijn (Perrot, 2010). In maart 2004 wordt een tweede *Operation Iron Fist* gelanceerd, dit keer met meer resultaat (Allen, 2006). Zo'n 5000 LRA-strijders gaven zich over en genoten amnestie.

Vanaf 2006 hield het LRA zich schuil in het *Garamba National Park* in Haut-Uele, het noordoosten van Congo, dat in het verleden ook voor andere rebellen een ideale schuilplaats is geweest. Er waren quasi geen aanvallen op burgers tijdens deze periode. In juli 2006 begonnen de vredesonderhandelingen in Juba. Twee jaar later, in 2008, verbrak Kony de gesprekken in Juba en werd het LRA weer actief in de DRC. Dit leidde tot de ineenslorting van de pogingen om tot een vredesakkoord te komen en resulteerde in een nieuwe militaire actie. Op 14 december 2008 begon de gezamenlijke operatie *Lightning Thunder* in het *Garamba National Park*. Congolese, Oegandese en Soedanese troepen, met steun van MONUSCO en het *Pentagon African Command* of AFRICOM, probeerden met deze gezamenlijke operatie het LRA uit te schakelen. Kampen van het LRA werden gebombardeerd, maar Kony zelf zou al eerder uit het Park vertrokken zijn (HRW, 2009). Omwille van coördinatieproblemen volgden er dagenlang geen grondtroepen, wat het mogelijk maakte voor het LRA om zich terug te trekken en op te splitsen in kleinere, moeilijk te vatten groepen (Allen & Vlassenroot, 2010).

Deze mislukte militaire operatie mondde uit in een spoor van vernieling. Tussen 24 december 2008 en 13 januari 2009 werden 620 burgers vermoord en 160 kinderen ontvoerd in Noordoost Congo. Deze massamoorden staan gekend als de *Christmas massacres* (HRW, 2009b). Maar de golf van aanvallen

begon reeds in september 2008. Volgens cijfers van Human Rights Watch (2009a) zouden er, tussen september 2008 en januari 2009, 1033 doden gevallen zijn en 476 kinderen ontvoerd. VN rapporten toonden aan dat de regeringslegers van Soedan en van Congo onvoldoende bescherming boden aan de bevolking (Allen et. al, 2010). Het probleem is zich gaan regionaliseren en beslaat ondertussen een groot gebied (zie fig. 2).

In mei 2009 eindigde de operatie *Lightning Thunder* officieel en zou DRC, samen met MONUSCO, de fakkel overnemen en een offensief starten tegen het LRA, genaamd *Rudia II* (Allen et. al., 2010). Militaire operaties tegen het LRA gingen door, maar niet intensief. Midden januari 2010 trekt Oeganda de helft van zijn troepen terug uit Congo om ze elders in te zetten, zoals in Somalia. Rond dezelfde periode beslist de VS om steun te bieden aan militaire missies in Somalia in de strijd tegen de Al-Shabaab militie, dit met de steun van Oegandese troepen. Het LRA vormde geen directe bedreiging meer voor de Oegandese overheid sinds ze in 2006 uit Oeganda waren verdreven, maar Museveni moest erop toezien dat ze niet terug naar Oeganda zouden trekken (ICG, 2011). Hij liet daarom een klein aantal Oegandese troepen in Congo. UPDF en Amerikaanse raadgevers van AFRICOM zijn tot op vandaag aanwezig in Oost-Congo, maar de aanvallen gaan gewoon verder (Allen, 2006).

Een te zwakke coördinatie zou aan de basis gelegen hebben voor het mislukken van deze operatie *Lightning Thunder*. In oktober 2010 organiseerde de Afrikaanse Unie een meeting om te bespreken welke maatregelen getroffen moeten worden in het LRA-conflict en welke rol zij hierin kunnen spelen (ICG, 2011). De AU lanceerde in juni 2011 hun ambitieuze missie om een goed ‘gecoördineerd verenigd politiek proces’ te starten. Concreet startten ze een *Joint Coordination Mechanism*, een *Regional Task Force*, een *Joint Operation Center* en een *Joint Intelligence and Operation Center*. Het *Joint Coordination Mechanism*, bestaat uit de ministers van defensie van de betrokken landen en wordt voorgezeten door de vrede- en veiligheidscommissaris van de AU (AU, 2011). De *Regional Task Force* heeft als doel het LRA uit te schakelen met Oegandese troepen in samenwerking met troepen van de getroffen landen. Het *Joint Operation Center* plant en controleert de gezamenlijke militaire operaties (*monitoring*). De concrete uitwerking van deze plannen laat nog op zich wachten.

Op 14 oktober kondigt president Obama aan dat de VS 100 Amerikaanse elitetroepen stuurt naar Oeganda om er de regionale regeringslegers te steunen in hun jacht op Kony. Naast logistieke ondersteuning, zullen zij vooral instaan voor het adviseren van militairen van de desbetreffende landen, met name Oeganda, Zuid-Soedan, de Centraal-Afrikaanse Republiek en de Democratische Republiek Congo. Een *kil lor capture* van Joseph Kony is het doel van deze operatie.

1.4. Initiatieven tot conflictresolutie

« *There can be no doubt that the ICC intervention is both a threat to the Amnesty Act and a limitation to the peace negotiations.* » (Allen, 2006)

1.4.1. Vredesonderhandelingen

Er zijn verschillende pogingen ondernomen om tot een vredesakkoord te komen met het Lord's Resistance Army, onder meer door Betty Bigombe, toenmalig staatsminister voor het noorden van Oeganda. Reeds in 1988 engageerde ze zich om vredesonderhandelingen met het LRA een kans te geven. In juni 1993 slaagde ze erin een onderhandeling te beginnen met Joseph Kony en om hem tot een staakt het vuren te overtuigen. In februari 1994 zijn de gevechten echter herbegonnen, nadat president Museveni het LRA één week de tijd gaf om de wapens neer te leggen alvorens militair in te grijpen. Museveni nam deze beslissing op basis van de overtuiging dat het LRA enkel aan de vredesonderhandelingen meewerkte om intussen hun militaire capaciteit uit te bouwen, met steun van de Soedanese overheid (Allen, 2006).

Er is echter discussie over de ware reden achter dit ultimatum. Het was voor Museveni ook politiek niet voordelig om meer te investeren in de vredesonderhandelingen (Allen, 2006). Het LRA-conflict gaf hem de mogelijkheid om het Noorden als barbaarse periferie af te schilderen en steun te krijgen van de bevolking in het Zuiden. De idee van een compromis met een 'barbaar' werd niet gedragen door zijn achterban.

Betty Bigombe bleef echter streven naar een pacifistische oplossing van het conflict. In 1998 ontstond het *Acholi Religious Leaders Peace Initiative* (ARLPI) dat pleitte voor het uitvaardigen van de amnestiewet en die communicatie met het LRA mogelijk hield.

In 2001, in navolging van 9/11, voegde de VS het LRA toe aan de lijst van terroristische organisaties. Een vredesovereenkomst werd gesloten met het Soedanese rebellenleger, SPLA. Hierdoor werd Soedan onder druk gezet om groen licht te geven voor de eerder besproken *Operation Iron Fist*.

In 2000 vaardigde de Oegandese overheid een amnestiewet uit die voorziet in een amnestieregeling voor alle rebellen in Oeganda (Allen, 2006). In 2004 startte Betty Bigombe opnieuw gesprekken op, deze keer met Sam Kolo, toenmalig bevelhebber in het LRA, en werd een staakt-het-vuren verlengd. Hij gaf zich over in 2005. Een andere LRA-leider, Vincent Otti, werd door Kony om het leven gebracht omdat hij voorstander was van de vredesonderhandelingen.

Deze gesprekken resulteerden in de Juba vredesonderhandelingen, die van start gingen op 14 juli 2006. Voor het eerst zou de Oegandese overheid rechtstreeks met het LRA onderhandelen onder leiding van een externe mediator, namelijk de overheid van Zuid-Soedan (Atkinson, 2010). In mei 2007 werd onderhandeld over een definitief vredesakkoord. De drie partijen, het LRA, de Oegandese en de Soedanese overheid, bleven echter volharden. Gedurende deze vredesonderhandelingen van 2006 tot 2008, keerde de rust stilaan terug in Noord-Oeganda. En ook in het *Garamba National Park* waar het LRA reeds twee jaar een uitvalsbasis had, bleef het rustig. Dat kwam deels door de overeenkomst die het LRA had met de Congolese overheid. Die had het LRA toestemming gegeven om in het park te verblijven, op voorwaarde dat ze de Congolese inwoners met rust zouden laten. In

juli 2008 echter werd het Congolese regeringsleger, FARDC, ingezet aan beide kanten van het park. De rebellen voelden zich bedregen en in september 2008 ondernamen ze wraakacties tegen Congolese en Zuid-Soedanese burgers. Hierop volgde een meeting in Kampala waar plannen gemaakt werden voor een definitief vredesakkoord. Kony kwam echter niet opdagen en de Juba-vredesonderhandelingen vielen in het water. Onmiddellijk daarna stoomde Oeganda zich klaar voor een militaire aanval in het nationale park; *Operation Lightning Thunder*, ging op 14 december 2008 van start en had desastreuze gevolgen voor de burgerbevolking.

1.4.2. Internationaal Strafhof

Het LRA-dossier werd in december 2003 doorverwezen naar het Internationaal Strafhof. Bij aanvang van de onderzoeken, werd vrij snel duidelijk dat dit een case zou zijn die door het Internationaal Strafhof zal behandeld worden (Allen, 2006; Brubacher, 2010). De beslissing om het LRA aan te klagen werd hartelijk onthaald door verschillende mensenrechten- en hulporganisaties. Onder andere UNICEF New York, die al in 1998 het voorstel deed aan het Internationaal Strafhof om het LRA te vervolgen, reageerde enthousiast (Allen, 2006). Maar op het terrein ontstond veel weerstand. Onder meer *Save the Children*, een internationale kinderrechtenorganisatie, uitte heel wat bezorgdheid omtrent de timing van het arrestatiebevel. Het zou de veiligheid van ontvoerde kinderen, die nog steeds in het LRA waren, in gevaar kunnen brengen. Daarnaast zouden pogingen om LRA-leiders te arresteren, zonder vredesakkoord, kunnen leiden tot een toename van militaire actie van de Oegandese overheid, die het Strafhof als rechtvaardiging zou kunnen gebruiken. Ook de mensen die intensief aan de vredesonderhandelingen meewerkten reageerden verontwaardigd en vreesden dat al hun inspanningen om tot een vredesakkoord te komen opnieuw tot niets zouden herleid worden. Lokale actoren kregen hiermee het gevoel dat hun stem genegeerd werd.

Allen (2006) ziet hier een contradictie in aangezien de introductie van internationale juridische procedures tegen LRA-commandanten werd gesteund door dezelfde internationale gemeenschap die tegelijk de vredesonderhandelingen ondersteunde. Volgens waarnemers zou ook de onduidelijkheid van de rol van het Internationaal Strafhof na het ondertekenen van een vredesakkoord, het vredesproces de das omgedaan hebben.

1.5.De rol van Museveni en Al-Bashir

Het LRA-conflict zou voortduren, doordat de overheid van Oeganda er geen baat bij had om een einde te maken aan het conflict (Dunn, 2007). Volgens leden van Museveni's vredesteam lag dit aan de basis van het mislukken van de eerste vredesonderhandelingen. Hij zou deze niet ernstig hebben genomen. Voor Dunn (2007) is het duidelijk dat Museveni en zijn administratie er niet in geslaagd zijn om niet-

militaire oplossingen te bieden voor het conflict en zou volgens Dunn (2007) zelfs de vredesonderhandelingen ondermijnd hebben.

Museveni slaagde er ook steeds in om de internationale gemeenschap ervan te overtuigen dat hij alles onder controle had. Verschillende keren beweerde hij dat het LRA sterk verzwakt was en dat het conflict snel afgelopen zou zijn. Intussen bleef de internationale hulpverlening functioneren en moedigde hij VN-agentschappen en NGO's aan om de humanitaire problemen aan te pakken. Ook volgens Mwenda (2010), was het optimisme rond het Juba proces gebaseerd op valse hoop aangezien Museveni er geen baat bij had om het te laten slagen. Naast militaire voordelen zijn er ook economische en politieke belangen mee gemoeid (Van Puijenbroek & Plooijer, 2009). Oeganda heeft een voorgeschiedenis van het plunderen van grondstoffen in het noordoosten van Congo. Ook in Watsa en Durba, waar de UPDF tegenwoordig jagen op het LRA, zijn goudmijnen te vinden.

De president van Noord-Soedan, Al Bashir op zijn beurt staat ervoor gekend het LRA te steunen, wat begon als tegenreactie tegen de steun van Oeganda aan de Zuid-Soedanese onafhankelijkheidsrebellens van het SPLA. Al-Bashir zou er nog steeds baat bij hebben om Zuid-Soedan te destabiliseren, ondanks de onafhankelijkheid sinds 9 juli 2011. Gezien de rijkdom aan olie in dit land, zou Al-Bashir internationale investeerders op afstand willen houden en het LRA inschakelen om de regio te destabiliseren. Zo werden er in september 2011 in West-Bahr-el-Gazal nog LRA-strijders gezien en zou de wapentoevoer via Darfur verlopen (ICG, 2011).

2. Conceptueel kader

In dit hoofdstuk worden een aantal concepten verduidelijkt die voor deze verhandeling van belang zijn.

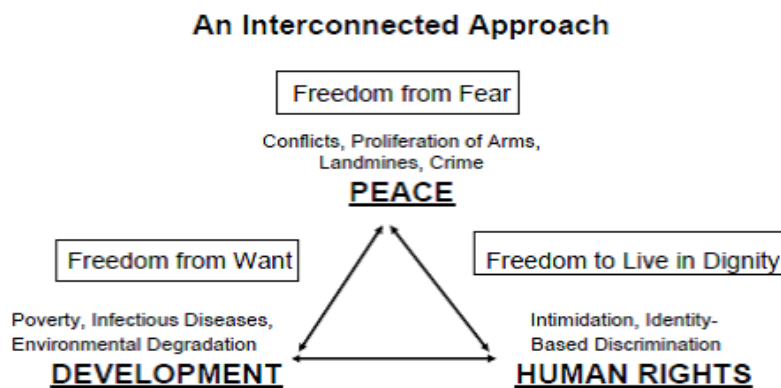
2.1. Veiligheid

“We will not enjoy development without security, we will not enjoy security without development, and we will not enjoy either without respect for human rights” (UN Secretary General, 2005).

‘Veiligheid’ heeft sinds het einde van de Koude Oorlog een andere dimensie gekregen. Waar het voordien gelijk gesteld werd aan territoriale verdediging, moeten gemeenschappen en individuen nu ook beschermd worden tegen intern geweld (Annan, 2000). Het concept veiligheid moet daarom veeleer begrepen worden als veiligheid voor burgers in de eerste plaats (UNDP, 1994).

Peace of vrede is veel meer dan de afwezigheid van oorlog. Daarom nemen we *human security* als uitgangspunt. Economische ontwikkeling, milieubescherming, democratisering, ontwapening en het respecteren van mensenrechten (Annan, 2000b), alsook *good governance*, toegang tot onderwijs en gezondheidszorg (Annan, 2000c) zijn een onderdeel van veiligheid.

Eén van de basisfactoren van *human insecurity* is het tekort aan effectieve politieke en veiligheidsmechanismen om conflicten aan te pakken (Ogata, 1999). Dit kan volgens Suhrke (1999) vertaald worden als *extreme vulnerability*. *Human Security* betekent zowel bescherming tegen chronische dreigingen op lange termijn zoals honger, ziekte en repressie als bescherming tegen plotse verstoring op korte termijn in patronen van het dagelijkse leven. Voor de constructie van deze *human security* is de samenwerking tussen verschillende actoren op alle niveaus, zoals internationale organisaties, NGO’s en andere groepen in de *civil society*, essentieel (Bajpai, 2000). Als denkkader hanteren we het schema van *human security*, volgens United Nations Trust Fund for Human Security (2009).

Figuur 4: Interconnected approach of *human security* (Bron: UNFHS, 2009).

Door het benadrukken van een wederkerig verband tussen veiligheid, mensenrechten en ontwikkeling én door protectie en empowerment van individuen en gemeenschappen centraal te stellen, staat *human security* voor het bevorderen van een nieuwe, geïntegreerde, context specifieke, multi-sectorele en mensgerichte aanpak. Dit voor de bevordering van vrede, veiligheid en ontwikkeling, zowel binnen als tussen landen. *Human security* is daarnaast gericht op de onderliggende oorzaken van de onveiligheid en heeft aSDUs een preventief karakter (UNTFHS, 2009).

- *Mensgericht: human security* plaatst het individu centraal in de analyse en in de uitvoering en erkent de verscheidenheid aan *insecurities* of componenten die inbreuk doen op de *human security*
- *Geïntegreerd: human security* erkent het multidimensionale karakter van grensoverschrijdende bedreigingen en bedreigingen binnen de grenzen.
- *Multisectorieel: human security* benadrukt het belang van de relatie tussen de verschillende bedreigingen en de nood aan coherentie om de schade te beperken.
- *Context specifiek: human security* erkent dat veiligheid varieert in tijd en context.
- *Gericht op preventie: human security* richt zich op de oorzaken van onveiligheid door gehoor te geven aan individuen en gemeenschappen in hun verwoording van onveiligheid. Het benadrukt ook de samenwerking met verschillende actoren en het brengt agenda's die betrekking hebben op humanitaire, nationale veiligheid, ontwikkeling en mensenrechten samen.

Deze vijf principes dienen ingebed te zijn in een denkkader van protectie en empowerment en dient de basis te zijn van ieder *human security* project, programma of beleid (UNFHS, 2009).

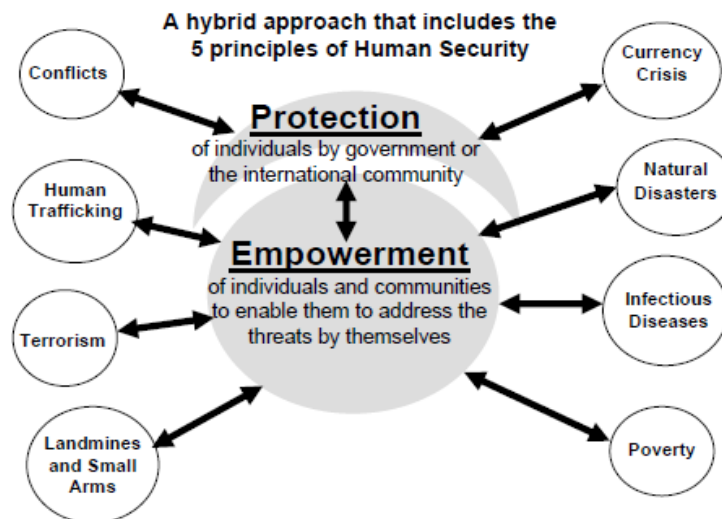
Volgens het UNDP Development Report (1994), kan *human security* ondergebracht worden in 7 categorieën:

(1) Een zekerheid van inkomen door onder andere economische activiteiten verwijst naar **economische veiligheid**. (2) Daarnaast is er nood aan **voedselveiligheid** om van *human security* te kunnen spreken. Hiermee wordt bedoeld dat iedereen op ieder moment fysieke en economische toegang heeft tot voedsel. (3) De toegang tot gezondheidszorg, alsook drinkbaar water en sanitaire voorzieningen zorgen voor een bescherming van de **gezondheid**. (4) Vervolgens verwijst persoonlijke veiligheid naar fysieke veiligheid en dus bescherming tegen geweld zoals oorlog, etnische spanningen, criminaliteit, verkrachting, kindermisbruik en fysieke mishandeling. (5) Daarnaast staat **community security** voor het verwerven van veiligheid voor mensen die lid zijn van een groep, een gemeenschap of een organisatie die een culturele identiteit en een waardenkader bieden. (6) Ten slotte is één van de belangrijkste aspecten van *human security* dat burgers in een samenleving zouden moeten leven die hun basisrechten respecteert, wat verwijst naar **politieke veiligheid**. (7) **Milieubescherming** maakt hier ook deel van uit, maar is voor dit onderzoek van minder belang.

Zoals eerder reeds vermeld, stelt *human security* zowel protectie als empowerment van individuen en gemeenschappen centraal. De *top-down approach* van **protectie** erkent dat personen bedreigingen trotseren die buiten hun controle liggen en vereist een systematische, uitgebreide en preventieve aanpak, met inbegrip van *good governance*, verantwoording en systemen van sociale bescherming.

Staten hebben de primaire verantwoordelijkheid om een beschermingsstructuur te voorzien. Maar ook internationale en regionale organisaties, *civil society*, NGO's en de privésector spelen een rol in de bescherming tegen inbreuken op de veiligheid. (UNFHS, 2009)

De *bottom-up approach* van **empowerment** heeft als doel om de mogelijkheden te creëren voor individuen en gemeenschappen om keuzes te maken. De erkenning van de rol en de verantwoordelijkheid van individuen en gemeenschappen ligt aan de basis van een succesvolle *human security*. Het benadrukt het belang van het samengaan van protectie en *empowerment*, omdat ze elkaar versterken. Deze aanpak maakt uitwisseling en onderhandeling mogelijk en legitimeert niet alleen interventies van de staat en andere veiligheidsactoren, maar versterkt ook sociale netwerken (UNTFHS, 2009).

Figuur 5: A hybrid approach of *Human Security* (Bron: UNFHS, 2009)

2.2. 'Responsibility to protect'

« *L'éléphant ne se fatigue pas de ses dents.* »

(Spreekwoord uit de Zande-cultuur, betekent: 'la prise de responsabilité')

Sinds het einde van de Koude oorlog werd het debat over internationale vredesmissies gedomineerd door het zogenaamde '*right to intervene*' of het recht om in te grijpen in humanitaire crisis (Chandler, 2004). De *International Commission on Intervention and State Sovereignty* bracht in 2001 het rapport *The Responsibility to Protect* uit. Dit rapport en andere ontwikkelingen in het internationale

veiligheidsdiscours na 9/11, en de dominantie van liberale vrede hierin, weerspiegelen volgens Chandler (2004) eerder de nieuwe internationale machtsbalans dan wel een morele verschuiving weg van het recht op soevereiniteit.

De idee van *Responsibility to Protect (R2P)* groeit voort uit dit idee van *right to intervene*, maar heeft een andere klemtoon. *Responsibility to Protect* legt de nadruk op de nood aan bescherming van de ontvangers, terwijl het 'recht op interventie' eerder de aandacht legt op de privileges van de interveniërende staten (Chandler, 2004). Het discours van 'recht op interventie' concentreerde zich eerder op het militaire aspect, in plaats van conflictpreventie of post-conflict reconstructie.

Volgens Bricmont (2009) vormt het beleid en de attitude van voorstanders, vooral Westerse landen en de VS in het bijzonder, een knelpunt voor de implementatie van *Responsibility to Protect*. De inmenging van de VS in interne aangelegenheden van andere staten is volgens hem vaak in strijd met de geest van het VN-handvest. "Ondanks de claims op te treden namens de beginselen als vrijheid en democratie, hebben Amerikaanse interventies vaak desastreuze gevolgen gehad" (Bricmont, 2009). Bovendien legt de VS een directe link tussen de *war on terrorism* en *responsibility to protect*, wat de aandacht verschuift naar *failed states* (Chandler, 2004).

Volgens Evans (2002) is *responsibility to protect (R2P)* een overkoepelend begrip. We mogen hierbij niet vergeten dat het niet alleen gaat om *responsibility to react*, maar ook om *responsibility to prevent* en *responsibility to rebuild* (Evans, 2002). Ondanks de hele discussie omtrent het begrippenkader en de politieke achtergrond van *responsibility to protect* is Bricmont (2009) het ermee eens dat slachtoffers beschermd moeten worden, alleen is de vraag op welke manier en op basis van welke argumenten.

R2P is daarbij gebaseerd op een aantal principes. Het uitgangspunt voor militaire interventie ter bescherming van de burgers, moet gebaseerd op de *just cause* (Evans, 2002). Dergelijke interventies worden enkel gerechtvaardigd indien alle niet-militaire opties voor een pacifistische resolutie van het conflict zijn nagegaan (Evans, 2002). De militaire interventie moet ook proportioneel zijn ten opzichte van het beoogde doel van bescherming van de bevolking (Evans, 2002). Ten slotte moet de kans op succes de interventie kunnen rechtvaardigen (Evans, 2002).

De primaire verantwoordelijkheid van *responsibility to protect* gaat in de eerste plaats naar de betrokken staat. De R2P benadering gaat er dan ook van uit dat enkel indien de staat onvoldoende wilskracht of capaciteit heeft om zijn verantwoordelijkheid op te nemen, of zelf dader is, het de taak is van de internationale gemeenschap om in te grijpen (Evans, 2002).

3. Probleemstelling

3.1. Situering

In een regio, ver van de hoofdstad, ver van de controle van de Congolese overheid, hebben de afgelopen jaren gewapende groepen gebruik gemaakt van het uitgestrekte gebied om er de regio te terroriseren. Het Lord's Resistance Army is daar één van. De Mbororo, een nomadenvolk uit Tsjaad en Libië, hebben er ook vertoefd, hoewel die uit het land verdreven zijn door het Congolese leger. Het LRA, die gelijktijdig in deze regio aanwezig was, is echter van deze 'uitroeiing' gespaard gebleven.

Het *Garamba National Park* in Haut-Uele is gedurende 3 jaar de uitvalsbasis geweest voor het LRA. Tijdens die periode, van 2005 tot 2008, waren er weinig tot geen incidenten. Haut-Uele werd voor het eerst hard aangepakt in 2008, eerder bekend als de *Christmas massacres* (zie fig. 3). Volgens Human Rights Watch (2011) zijn de massamoorden van de afgelopen jaren in het noordoosten van Congo de meest bloederige uit de lange geschiedenis van het LRA. Op Kerstavond van 2008 werden Doruma, Faradje en Gurba gelijktijdig zwaar getroffen door gewelddadige aanvallen van het LRA (Van Puijenbroek & Plooijer, 2009). In Faradje werden zo'n 143 mensen vermoord en 160 kinderen en een dozijn volwassenen werden ontvoerd (HRW, 2011). In Doruma werden nog eens een honderdtal mensen vermoord en een ongekend aantal personen werden ontvoerd (Van Puijenbroek & Plooijer, 2009). Deze aanvallen zetten het LRA nog een aantal weken verder en zo'n 700 burgers verloren hieraan het leven. De aanvallen gingen zelfs tot de goudmijnen van Watsa, waar het LRA door *selfdefence* groepen werd verdreven (Van Puijenbroek & Plooijer, 2009). Sinds september 2008 bracht het LRA zo'n 2400 burgers om het leven en nog eens 3400 werden ontvoerd (.

Het LRA is ondertussen meer dan 3 jaar actief in Haut-Uele, maar geen instantie slaagde erin de bevolking voldoende te beschermen tegen diens aanvallen. *Selfdefence* groepen, of groepen van de bevolking die zich spontaan zijn gaan organiseren om hun gemeenschap te beschermen, worden door de Congolese overheid verboden, maar deze overheid slaagt er zelf niet in om de nodige bescherming te bieden. Meer nog, het Congolese leger is zelf ook schuldig aan het schenden van de mensenrechten (Cakaj, 2011). De bevolking voelt zich daarom in de steek gelaten.

De dataverzameling van dit onderzoek werd uitgevoerd in juli en augustus 2011, een aantal maanden vóór de beslissing van de Amerikaanse President Obama om 100 militairen te sturen.

3.2. Wetenschappelijke verantwoording

Tot op heden is er weinig academisch onderzoek gevoerd naar bescherming van de bevolking in deze context, vooral vanuit *community* perspectief. Bestaande literatuur en rapporten over de LRA-problematiek in deze regio zijn veeleer interne rapporten en verslagen van humanitaire organisaties. Verder zijn er onderzoeksrapporten gepubliceerd door een aantal NGO's. Deze zijn echter eerder gericht op een bepaalde doelgroep of thema zoals onder andere mensenrechten (Human Rights Watch, 2010) en wapenhandel (Marks, 2007). Ook worden regelmatig rapporten gepubliceerd over de huidige veiligheidssituatie, zoals die van OCHA. Andere onderzoeksrapporten geven wel een ruimere analyse van het conflict (Van Puijenbroek & Plooijer, 2009; ICG, 2011). Ook op academisch vlak slaagden Vlassenroot en Allen (2010) in hun boek *'The Lord's Resistance Army, myth and reality'* erin om een verzameling te maken van academische literatuur omtrent het LRA. Maar intussen bijna twee jaar later, is het van groot belang om een analyse te maken van de huidige situatie én academisch onderzoek regionaal uit te breiden naar de Centraal-Afrikaanse Republiek, de Democratische Republiek Congo en Soedan. Hoewel in verschillende onderzoeksrapporten wordt gepleit voor het aanwenden van de lokale kennis, is in deze regio nog geen academisch onderzoek gedaan vanuit *community* perspectief. Verder zien we ook dat op het terrein er te weinig vanuit de lokale kennis wordt gewerkt.

3.3. Onderzoeksdoel

Dit onderzoek maakt een veiligheidsanalyse waarin onderzocht wordt of de bestaande acties en strategieën van internationale actoren en openbare veiligheidsdiensten overeenstemmen met de veiligheidsperceptie van de lokale bevolking en hun noden. Vertrekkende vanuit een *community* perspectief worden zowel de veiligheidspercepties als de capaciteiten van lokale actoren onderzocht. Er wordt nagegaan of er gebruik gemaakt wordt van bestaande lokale capaciteiten om bescherming te bieden aan de bevolking binnen hun eigen context. Vanuit dit onderzoek worden aanbevelingen geformuleerd om de protectie van de burgerbevolking in de toekomst te optimaliseren. Hierbij wordt constructief gebruik gemaakt van een combinatie van lokale kennis en capaciteiten enerzijds, en beschermingsmechanismen van nationale en internationale actoren anderzijds.

3.4. Onderzoeksvraag

Hoe kunnen de verschillende veiligheidspercepties en capaciteiten voor veiligheidspromotie van lokale actoren leiden tot meer effectieve burgerbescherming?

3.5. Deelvragen

Veiligheidsperceptie

Wat betekent veiligheid voor de bevolking in de lokale context en wat zijn daarbij de prioriteiten?

Welke actoren onderscheiden de respondenten in het kader van het verlenen van veiligheid en bescherming?

Welke vormen van kwetsbaarheid of *vulnerabilities* kennen de verschillende gemeenschappen?

Lokale capaciteiten

Welke coping strategieën, of manieren om met de onveiligheid om te gaan, hanteert de burgerbevolking (nu en in het verleden)?

Welke ervaringen heeft zij met de veiligheidsactoren?

Welke sterktes en zwaktes kennen de burgers toe aan de interventies van de verschillende veiligheidsactoren?

Welke capaciteiten hebben de gemeenschappen zelf om in veiligheid te voorzien?

Hoe is het in de huidige situatie in Haut-Uele mogelijk om de lokale bevolking te beschermen?

Hoe zouden lokale, nationale en internationale actoren constructiever kunnen samenwerken om meer veiligheid te voorzien en de burgerbevolking tegen aanvallen van de LRA en andere gewapende groepen te beschermen?

Welke voordelen en gevaren zijn er binnen de genoemde methodes van veiligheidspromotie te onderscheiden en hoe kunnen deze respectievelijk bevorderd dan wel gemitigeerd worden?

3.6. Hypotheses

Als voornaamste hypothese stellen we dat interventies ter bescherming van de burgerbevolking in Haut-Uele onvoldoende zijn geïnspireerd door kennis van de lokale context. De vele internationale actoren op het terrein houden onvoldoende rekening met de lokale kennis bij de uitvoering van hun interventies en het bepalen van hun strategieën. Dit zagen we eerder ook in de geschiedenis van initiatieven in het LRA-conflict, zoals bij het inschakelen van het Internationaal Strafhof, waarbij lokale actoren geen stem kregen in het debat (Allen, 2006).

We verwachten dat zowel nationale als internationale veiligheidsactoren tot op vandaag onvoldoende rekening houden met de veiligheidsperceptie van de lokale bevolking en hun interventies onvoldoende vanuit *community* perspectief worden geïnspireerd. Zowel internationale veiligheidsactoren als NGO's zouden eerder vanuit een *top-down* benadering vertrekken, in plaats vanuit de lokale context en dus *bottom-up* te werken.

Daarnaast stellen we dat de nationale veiligheidssector van de Democratische Republiek Congo, waaronder het regeringsleger en politie, de capaciteiten noch de wil hebben om de bevolking voldoende te beschermen.

Ten slotte wordt ook de geringe coördinatie tussen de verschillende veiligheidsactoren als reden gegeven voor de gebrekkige bescherming van de bevolking (ICG, 2010).

4. Methodologie

4.1. Onderzoeks-setting

Het onderzoek ging door in Haut-Uele, in het noordoosten van de Democratische Republiek Congo, waar de bevolking sinds 2008 onderworpen wordt aan geweld van het Lord's Resistance Army.

Wegens veiligheidsoverwegingen en bereikbaarheid, werd ervoor gekozen om het onderzoek uit te voeren in Dungu, Doruma, Gangala/ Doruma, Faradje en Tadu. Deze locaties werden sinds 2008 zwaar getroffen door het LRA (zie fig. 3). Hoewel Dungu sinds enige tijd gespaard is gebleven van aanvallen en een redelijk veilige omgeving biedt voor zijn inwoners, zijn Doruma, Gangala, Faradje en Tadu nog steeds op hun hoede voor dreigend gevaar en hebben tot op vandaag te maken met geweldplegingen van het LRA, maar ook van het Congolese regeringsleger, FARDC. Zo werden op de dag van de Congolese verkiezingen, 28 november 2011, nabij Faradje nog drie burgers vermoord door het LRA en tien vrouwen en drie jongens werden ontvoerd (HRW, 2011b). Een zwangere vrouw werd verkracht en verloor hiermee haar baby. In augustus werden in de buurt van Faradje door het Congolese regeringsleger 11 burgers vermoord, de daders werden ondertussen veroordeeld.

Dungu is sinds 2008 de uitvalsbasis voor zowat alle internationale actoren in Haut-Uele en wordt overspoeld door internationale NGO's en agentschappen van de Verenigde Naties en MONUSCO, of de *Mission de l'organisation des Nations Unies pour la Stabilisation en République Démocratique du Congo*. Vele burgers die buiten de centra, in hun dorpen, wonen, worden vaak niet of onvoldoende door deze organisaties bereikt wegens de onveiligheid.

4.2. Onderzoeksgroep

Dit onderzoek spitst zich toe op de lokale bevolking. De voornaamste onderzoeksgroep bestaat dus uit burgers uit verschillende gemeenschappen. Er werden interviews afgenomen met leden uit de *civil society*, priesters en religieuze leiders, jongeren, huisvrouwen, volwassenen ontsnapt uit het LRA, vluchtelingen, medewerkers van lokale NGO's, lokale autoriteiten, leden van de *selfdefence units*, politie, Congolese en Oegandese militaire autoriteiten.

Er werden 28 respondenten geselecteerd in Dungu, waarvan 13 in Quartier Ngilima, 1 in Quartier Mussa, 9 in Quartier Uyé en 4 in Quartier Nadogolo. Daarnaast werd een focusgroep georganiseerd in Quartier Bamokandi met 25 deelnemers, voornamelijk leerkrachten en jongeren.

In Doruma werden 11 interviews afgenomen en in Gangala, op zo'n 20 km van Doruma werden 2 interviews afgenomen.

In Faradje kwamen 4 respondenten aan het woord en werden 2 focusgroepen georganiseerd, waarvan één met 13 lokale chefs uit verschillende *localités*, of dorpen. Voor de andere focusgroep kwamen 35 vrouwen uit verschillende *localités*, opdagen. Ook in Tadu, op zo'n 20 km van Faradje namen 17 vrouwelijke participanten deel aan de focusgroep.

4.3. Procedure

Ter voorbereiding van dit onderzoek werd vooraf contact gelegd met een aantal contactpersonen in Bunia en Dungu. Bij aankomst werden voorbereidende gesprekken gevoerd met Congolezen in het werkveld en met internationale actoren. UNHCR, UNICEF, COOPI, Caritas, OCHA en DDR-RR en PN-DDR maakten daar deel van uit.

Er werd voor de dataverzameling steeds samengewerkt met lokale tussenpersonen. Zij stonden in voor de vertaling en het faciliteren van het contact met de respondenten. Ze waren ook belangrijk bij de selectie van de respondenten en het organiseren van afspraken.

Op een vorming van UNICEF voor haar lokale partners in Dungu, kreeg ik de kans om kennis te maken met heel wat lokale NGO's en hun medewerkers. Vier personen van deze partners boden zich aan om me tijdens het onderzoek te assisteren. Zij werden dan ook als tussenpersonen ingeschakeld voor het onderzoek in Dungu, die geografisch werd verdeeld. Niet alle wijken kwamen rechtstreeks in contact met het LRA, maar andere wijken, zoals Quartier Bamokandi, werden recent nog getroffen.

Voor het onderzoek in Doruma was een lokale partner van COOPI mijn gids en in Faradje een partner van het *Danish Refugee Council* (DRC).

Voor de aanvang van het interview of de focusgroep, werd steeds toestemming gevraagd voor de geluidsopname en werden alle respondenten, zowel mondeling als schriftelijk, op de hoogte gesteld van het doel, het verloop en de uitwerking van het onderzoek. Ook de deontologische afspraken, waaronder de anonimiteit bij deelname aan het onderzoek werden hierin meegedeeld. Er werd telkens een *informed consent* ingevuld, waarmee ze bevestigden akkoord te gaan met de deelname aan het onderzoek. Een aantal respondenten weigerden de geluidsopname, maar wilden wel een interview afleggen.

4.4. Dataverzameling

Er werden 35 diepte-interviews afgenomen met 45 respondenten, wat betekent dat bij een aantal interviews twee tot maximum drie personen antwoord boden op de gestelde vragen. Daarnaast werden 4 focusgroepen georganiseerd met in totaal 90 participanten. In dit onderzoek kwamen bijgevolg in totaal 135 mensen aan het woord uit Dungu, Doruma, Gangala (Doruma), Bangadi, Faradje en Tadu (Faradje).

4.4.1. Diepte-interviews

Het bepalen van de onderzoeksvragen en het uitwerken van de interviews gebeurde in samenwerking met Nederlandse experts uit het veld. Er werd in dit onderzoek gebruik gemaakt van een semi-gestructureerd interview, wat zorgt voor een betere vergelijkbaarheid van het interview over de verschillende respondenten heen (Mortelmans, 2007). Bij het opstellen van de kwalitatieve vragenlijst werd rekening gehouden met de opbouw en de aard van vraagstelling (Mortelmans, 2007). Naarmate het onderzoek vorderde werden een aantal vragen weggelaten en andere samengenomen. Tijdens het interview zelf werden doorvraagtechnieken toegepast, zoals het herhalen van de vraag, een samenvatting van het antwoord en expliciet doorvragen (Mortelmans, 2007).

4.4.2. Focusgroepen

Het vragenprotocol van de diepte-interviews (zie bijlage 3) met bijgevoegde topiclijst (zie bijlage 4) vormden de basis van de focusgroepen. Er werd voornamelijk gebruik gemaakt van een actieve techniek, brainstormen. De verschillende participanten kregen bij ieder topic de kans om gedachten uit te wisselen, waarna op een flip-over de verschillende ideeën werden genoteerd.

4.4.3. Analyse

Alle interviews, op twee uitzonderingen na, werden op band opgenomen en vervolgens volledig uitgeschreven. Tijdens het afnemen van de interviews werden ook notities genomen die als leidraad dienden bij het verwerken van de gegevens.

De neerslag van de interviews werd verwerkt in Nvivo9 en volledig gecodeerd. Op deze manier kon een boomstructuur worden aangemaakt en konden de gegevens systematisch geanalyseerd worden. Dit vergrootte de interne betrouwbaarheid van het onderzoek (Maso & Smaling, 1998). Voor het coderen werd een regionale opdeling gemaakt. Er werden aparte bestanden opgemaakt voor Dungu, Doruma, Gangala, Bangadi en Faradje. Op die manier konden de resultaten gemakkelijk regionaal vergeleken worden. Gezien de hoeveelheid aan interviews in Dungu, werden deze interviews nogmaals opgedeeld

in *civil society* aan de ene kant en de autoriteiten aan de andere kant. Deze laatste bevatte de interviews met het FARDC, de politie en lokale autoriteiten. Zo konden ook hier de verschillende meningen vergeleken worden tussen de bevolking en de autoriteiten.

De focusgroepen werden wegens tijdsgebrek niet volledig uitgeschreven, maar werden wel mee geanalyseerd. Hiervoor werd gebruik gemaakt van de notities en de flip-overs die tijdens de focusgroepen werden opgemaakt. De focusgroepen waren een belangrijke aanvulling op de interviews.

Eenmaal de data gestructureerd en geordend waren, werd de boomstructuur gebruikt als leidraad voor het uitschrijven van de resultaten. Ter controle werd ook schriftelijk een schema opgemaakt die alle besproken elementen uit alle interviews en focusgroepen samenbracht. Deze werden vergeleken met de codes en het gewicht dat aan de codes gegeven werd om een selectie te kunnen maken van de belangrijkste elementen. Het programma Nvivo9 liet vervolgens toe om steeds de bijhorende citaten eenvoudig terug te vinden. Op basis van deze procedure, konden de resultaten uitgeschreven worden.

4.4.4. Kwaliteitsvereisten voor kwalitatief onderzoek

Opdat wetenschappelijk onderzoek kwaliteitsvol zou zijn, moet het voldoen aan een aantal criteria zoals objectiviteit en generaliseerbaarheid. Objectiviteit vereist validiteit en betrouwbaarheid (Mortelmans, 2007). We bekijken hoe ons onderzoek aan deze vereisten voldoet.

Binnen ons onderzoek is het verzamelen van een rijkdom aan informatie het grootste streefdoel. Daarom streven we naar betrouwbaarheid en validiteit van ons onderzoek door het gebruik van verschillende technieken en het selecteren van de respondenten op representativiteit voor de gemeenschap.

4.4.5. Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid van kwalitatief onderzoek verwijst naar consistentie en repliceerbaarheid (Mortelmans, 2007) en heeft te maken met de afwezigheid van vertekeningen van het object van de studie (Maso & Smaling, 1998).

Een aantal methodologische aspecten vergroten de betrouwbaarheid van het onderzoek. Alle interviews en focusgroepen werden op band opgenomen, op twee interviews na. Daarnaast werden ook notities genomen. Alle data werden met een softwareprogramma geanalyseerd. Deze kunnen dusdanig door andere onderzoekers gecontroleerd worden. De anonimiteit van de respondenten werd ook hierin steeds gegarandeerd. Er werden ook veldnotities gemaakt en memo's bijgehouden.

4.4.6. Validiteit

Om de validiteit of geloofwaardigheid van het onderzoek te vergroten, werd gebruik gemaakt van methodologische triangulatie, in de vorm van diepte-interviews, gecombineerd met focusgroepen. Er werd eveneens toegezien op de inhoudelijke diepgang van de dataverzameling. Met zo'n 45 geïnterviewde respondenten en 4 focusgroepen, krijgt validiteit in dit onderzoek betekenis.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten besproken die uit de interviews en focusgroepen naar boven kwamen. We bekijken welke veiligheidsperceptie onder de bevolking leeft, welke veiligheidsactoren zij identificeren, met welke kwetsbaarheden de gemeenschappen te maken hebben en welke lokale capaciteiten er voor handen zijn om bescherming te verlenen. We gaan vervolgens na welke aanbevelingen onze respondenten meegaven.

Om de anonimiteit van de respondenten te garanderen werden fictieve namen gebruikt bij elk citaat. Om de leesbaarheid en de verstaanbaarheid van de citaten te optimaliseren, werden waar nodig woorden toegevoegd, die telkens tussen vierkante haakjes staan.

5.1. Veiligheidsperceptie

We onderzochten hoe onze respondenten veiligheid interpreteren. Algauw werd duidelijk dat ze het begrip ruim definiëren en ontwikkelingsaspecten hierbij van groot belang zijn. Hieronder bespreken we de verschillende elementen die aan bod kwamen. Deze zijn geïllustreerd door een aantal voorbeelden en ervaringen van onveiligheid die mee hun veiligheidsperceptie beïnvloedden. Gezien de ruime definitie van veiligheid hanteren we de indeling van *human security* volgens UNDP (zie figuur 4).

5.1.1. 'Peace'

Fysieke veiligheid, waaronder het gevrijwaard zijn van aanvallen op de fysieke integriteit en het veilig stellen van bezittingen ofwel het leven in een geweldloze omgeving verstaan wordt, is vaak het eerste veiligheidselement dat aangehaald wordt en vormt daarom een prioriteit.

Sociale veiligheid of het gevoel van veiligheid en bescherming wordt mede gecreëerd door de aanwezigheid van MONUSCO en het Congolese regeringsleger FARDC, of *Forces Armées de la République Démocratique du Congo*. Nochtans zullen we later zien dat dezelfde militairen de onveiligheid van deze regio in de hand werken. Guillaume geeft toe dat de komst van de militairen in Doruma het veiligheidsgevoel verhoogde. « *Du côté [de l']armée aussi il y a [un] soulagement. La présence des militaires dans chaque quartier, c'est la population elle-même qui [l'a demandé]. Déjà, moralement, ça soulage la population. Quand il arrive quelque chose la nuit, au lieu de marcher sur 2 km, on peut contacter les militaires dans le quartier même.* » (Guillaume, Doruma)

Het voortdurend leven in angst en de bezorgdheid weegt zwaar op het gevoel van onveiligheid. Heel wat van onze respondenten beschouwen onbezorgdheid en het kunnen slapen als belangrijk element

van veiligheid. « *Je vois la sécurité comme un état d'assurance et de dignité où la vie est sans inquiétude, sans tracasseries et sans agressivité.* » (1.)(Avenir, uit Bangadi)

5.1.2. Mensenrechten

« *Jouir de tous ces droits en tant qu'être humain.* »

(Jacob, Dungu)

Het recht op een waardig leven, vrij van discriminatie en intimidatie, wordt eveneens aangegeven als onderdeel van veiligheid. Zowel morele als fysieke vrijheid worden hier als recht gedefinieerd. In de focusgroep met de lokale chefs in Faradje was 'Bosembo' of het recht op waarheid van groot belang. Ze voelen zich bedrogen door de overheid en eisen een erkenning van hun situatie. Ze beschouwen dit als een soort morele veiligheid.

Veiligheid omvat volgens een aantal respondenten ook het recht op vrije meningsuiting. Doorheen het onderzoek werd regelmatig na de interviews verwezen naar incidenten en bedreigingen door bepaalde Congolese autoriteiten die de vrije meningsuiting beperken. Het verhaal van Floribert Chebeya, een mensenrechtenactivist die in 2010 werd vermoord, is in Congo geen alleenstaand verhaal. Het huidige verkiezingsgeweld, van november 2011, bewijst nogmaals het gebrek aan vrije meningsuiting in DR Congo, maar ook de niet-officiële getuigenissen van respondenten uit dit onderzoek kunnen dit bevestigen. Desondanks zullen slechts een aantal respondenten zich uitspreken over het recht op vrije meningsuiting als onderdeel van veiligheid. Hoewel ook geestelijken hier niet gespaard van blijven, koppelt een priester uit Doruma hieraan het belang van De Kerk. « *Nous, l'Eglise, nous ne sommes pas des gouvernants, mais nous sommes là quand même comme [la] voix des sans voix : nous parlons à la place de ceux qui ne peuvent pas s'exprimer.* » (Jaque, Doruma)

5.1.3. Ontwikkeling

« *On ne peut pas développer un pays qui est en guerre.* »

(Robert, Dungu)

Veiligheid betreft volgens de respondenten ook aspecten van ontwikkeling. De conflictsituatie zorgt voor heel wat obstakels in de algemene ontwikkeling van de bevolking. De beperkte toegang tot economische activiteiten, voedselveiligheid, onderwijs en gezondheidszorg, zijn dagelijkse moeilijkheden waarmee de bevolking van Haut-Uele te maken heeft.

Economische veiligheid of financiële zekerheid is niet alleen voor handelaars in de regio van groot belang, maar ook voor de bevolking. Gezien de onveiligheid van de wegen tussen de verschillende agglomeraties, worden productie, mobiliteit, transport en toegang tot economische activiteiten sterk ingeperkt. Handelaars riskeren dagelijks hun leven om de handelsgoederen op de markt te krijgen, wat de prijs van deze goederen sterk doet stijgen. De voedselprijzen kenden een inflatie, mede dankzij de

schaarste aan voedsel en beschikbare landbouwgronden. Ook de beperkte toegang tot landbouwgronden en andere activiteiten, zoals jacht en visvangst, beïnvloedt de prijzen.

« Pour moi, la sécurité, c'est la libre circulation des personnes et de leurs biens, sans avoir l'inquiétude de mettre sa vie en danger. Comme on vivait auparavant, on était en sécurité, sans que personne puisse déranger quelqu'un au cours de la route. » (Elisabeth, Doruma)

Verder geven de respondenten ook de beperkte toegang tot gezondheidsdiensten en onderwijs aan als belangrijke factor. Voedselveiligheid krijgt eveneens een belangrijke plaats in de veiligheidsperceptie. Zowel de toegang tot voedsel als voedselvariatie komen hierin aan bod. Ten gevolge van de inflatie van de voedselprijzen en de beperkte toegang tot landbouwgronden ontstaat er voedselonveiligheid in deze regio en een wissel van 'levelihoodstrategieën', of manieren om in levensonderhoud te voorzien. Ook de exponentiële groei van de bevolking in de centra door een toevloed van vluchtelingen, worden aangeduid als oorzaak van de huidige voedselonveiligheid in Haut-Uele.

De toegang tot gezondheidszorg en onderwijs draagt volgens een aantal respondenten bij tot veiligheid. Je kind zonder zorgen naar school kunnen laten gaan is in Haut-Uele in sommige regio's niet meer vanzelfsprekend. Vele kinderen kunnen niet meer naar school gaan wegens de onveiligheid op de weg van huis naar school, maar ook door een tekort aan inkomsten van hun ouders. Daarnaast zijn vele scholen in centra zoals Dungu, Doruma en Gangala overbevolkt, wegens de toestroom van vluchtelingen. Niet alleen de toegang tot onderwijs wordt door deze conflictsituatie beperkt, maar ook de kwaliteit ervan.

Een lokale autoriteit benadrukt het ontwikkelingsaspect in zijn veiligheidsdefinitie en vat hiermee mooi samen wat veiligheid betekent voor een groot deel van de bevolking. *« La sécurité, c'est être en paix, [c'est] vaquer librement à ses occupations, non seulement [pour] des paysans ou des agriculteurs, mais même pour que des enfants puissent aller librement à l'école, [que] les gens puissent être rassurés, recevoir des soins de santé, produire et se développer. Donc, ça fait partie de la sécurité. » (Gilbert, Dungu)*

5.2. Vulnerabilities

Hieronder bespreken we de belangrijkste veiligheidsproblemen en de daarmee gepaard gaande kwetsbaarheden die leven in de gemeenschap.

5.2.1. 'Peace'

We bespreken in dit onderdeel de kwetsbaarheden die te maken hebben met fysieke veiligheid. De volgorde in waarin deze besproken worden, heeft te maken met de prioriteit ervan.

Aanwezigheid van gewapende groepen

Het Lord's Resistance Army (LRA) vormt nog steeds de grootste bedreiging in Haut-Uele. Dat komt zeer duidelijk aan bod in de interviews. Het LRA blijft tot op vandaag heel wat burgers om het leven brengen. Mutilaties kwamen het afgelopen jaar echter veel minder voor, maar velden en dorpen worden regelmatig geplunderd en volwassenen en kinderen worden ontvoerd om het geplunderde goed te dragen. De aanwezigheid van het LRA, hun geregelde aanvallen en hun onberekenbaarheid veroorzaken nog steeds nieuwe stromen vluchtelingen, die niet kunnen terugkeren, ontvoeringen, gewonden en doden. Niet enkel het LRA, maar ook het Congolese regeringsleger FARDC, die de bevolking tegen deze gevaren moet beschermen, is echter zelf bedreiging voor de bevolking.

Het niet of onvoldoende uitbetalen van de lonen en het tekort aan uitrusting wordt hiervoor als reden aangegeven. Daarnaast zijn deze militairen voornamelijk afkomstig uit Noord- en Zuid- Kivu. Dit betekent dat een aantal onder hen gedemobiliseerd werden uit het voormalige CNDP en geïntegreerd in het regeringsleger. Het CNDP of 'Congrès national pour la défense du peuple' startte in 2006 onder leiding van Laurent Nkunda, die beweerde de Tutsi-belangen te verdedigen. Terwijl het Oegandese leger UPDF beschuldigd wordt van 'mixage' met, of het integreren van, ex-LRA leden, zou het integreren van ex-CNDP'ers in het FARDC volgens een militaire autoriteit geen probleem vormen: *« Malgré que la LRA [soit constituée] de terroristes, il y a un mixage des LRA dans le UPDF. Si ce sont des terroristes, pourquoi les intégrer à l'armée ? Ce ne sont pas des terroristes. »* La FARDC a également connu le mixage. *« C'est autre chose. Les Congolais entre eux, c'est différent. Les Ougandais ont intégré des terroristes à l'armée Ougandaise (?) »* (Felix, FARDC, Dungu)

Getuigenissen vanuit de gemeenschap over het gedrag van FARDC soldaten zijn er in overvloed. De beschuldigingen gaan van willekeurig taxeren tot plunderen, maar ook moorden en verkrachtingen. De bevolking is aSDUs onderhevig aan allerhande 'tracasseries' van het FARDC. *« Ils violent nos petites filles ! Ils engrossent nos enfants. Même des enfants de 13 ans ont été engrossées par des militaires. Il y a plein de filles mères ici. »* (2.) (Elisabeth, Doruma)

Volgens FARDC is het LRA niet aanwezig op Congolees grondgebied, maar gaat het over 'lokale bandieten' of Oegandezen verkleed in LRA. Hierdoor zijn de inspanningen om een einde te maken aan het LRA-conflict zeer gering. Dit zorgt voor heel wat wroeging bij de bevolking. *« Bandits locaux ! Je vois très mal un groupe de personnes autochtone, local qui enlève une centaine de personnes pour les emmener en brousse et les nourrir et les guide ; à faire quoi ? Et pour quelle objectif ? C'est ça, le point négatif. La banalisation de ce phénomène par notre gouvernement. »* (Jacob, Dungu)

« Les FARDC, on n'a pas vraiment vu leur travail. Je n'ai jamais vu qu'ils [soient] entrés dans la brousse pour nous[r]amener un élément de la LRA. Ils ne font que se promener sur la route. » (Jean, Gangala/Doruma). Hoewel de meningen regionaal verschillen, maken we uit de interviews op dat het Congolese leger weinig capaciteiten en wilskracht heeft om de bevolking te beschermen. Zo is er in bepaalde gemeenschappen bijvoorbeeld een 'overeenkomst' met de bevolking dat zij hutten voor de militairen bouwen en nu en dan eten brengen.

De Mbororo, een nomadenvolk dat rondtrekt met zijn vee, is afkomstig uit de Centraal-Afrikaanse Republiek, Tsjaad en Libië. De Mbororo hebben eveneens een behoorlijke periode voor heel wat frustraties gezorgd bij de bevolking, rond territorium, en worden als bedreiging aanschouwd door de bevolking, die overwegend leeft van landbouw. Ze werden in maart 2011 door het FARDC verdrongen en zouden nu voornamelijk in de CAR en Zuid-Soedan vertoeven. Desondanks wordt deze groep doorheen een aantal interviews wel nog vermeld. Ze worden nog steeds beschouwd als een blijvende bedreiging, voornamelijk in Doruma. De Mbororo werden verdreven door het FARDC, zonder in rekening te brengen of ze daadwerkelijk een bedreiging vormen. Zij bleven niet gespaard van de wandaden van het Congolese regeringsleger, dat groen licht kreeg van Kinshasa om vee van hen te stelen en geweld te gebruiken om ze het land uit te jagen, met doden tot gevolg (ICG, 2011). Desondanks wordt in verschillende onderzoeksrapporten het gevaar van de Mbororo sterk in twijfel getrokken (Elela, 2007). Er zit een complex van inferioriteit en superioriteit hierachter, dat vertaald wordt door de bevolking in een verhaal zonder bewijs dat de Mbororo voor onveiligheid zorgen. De politiek komt dit goed uit, de Mbororo worden de beschuldigd voor alles wat mis is en het leger mag hun koeien stelen. In RCA werkt de Mbororo samen met de bevolking tegen het LRA (Elela, 2007).

Beperkte bewegingsvrijheid

Een secundair gevolg van de blijvende onveiligheid is de onmogelijkheid om zich te verplaatsen. Dit wordt door de respondenten duidelijk als groot probleem ervaren. De bevolking leeft in gedeeltelijk beveiligde centra. Ze heeft weinig bewegingsruimte en kan haar velden niet bewerken. Dit weegt zwaar door op de gemeenschap, met ernstige gevolgen op de voedselveiligheid en economische veiligheid. « Dans la communauté de Doruma, le problème sécuritaire qui se pose, c'est l'accessibilité de la population à ses champs, à sa forêt, la pêche aussi [: ils n'ont pas l'accès à la pêche]. C'est à cause de la LRA. Depuis 2008, la LRA est arrivé dans notre contrée. Ça pose de sérieux problèmes pour les déplacements. » (Guillaume, Doruma)

Seksueel geweld

Seksueel geweld ten gevolge van de oorlog wordt door heel wat respondenten als een ernstig probleem beschouwd. Niet alleen het LRA, maar ook militairen en mannen uit de gemeenschap of vluchtelingen en zelfs NGO- en VN-medewerkers worden beschuldigd van het seksueel aanranden en verkrachten van meisjes en vrouwen. Dit fenomeen wordt verklaard als demoralisatie van een gemeenschap in een

conflictsituatie. Het seksuele geweld en het HIV/AIDS is dan ook de afgelopen jaren drastisch gestegen. De toekomst van hun gemeenschap zou daar de gevolgen van dragen, vertelt een priester uit Dungu: « *Des filles, des mineurs sont violés, puis se marient ; [mais] elles ont des maladies sexuellement transmissibles et ça hypothèque leur avenir et l'avenir de la communauté.* » (3.) (Fidèle, Dungu)

5.2.2. Mensenrechten

« *Si il n'y a pas une justice, il n'y a pas de paix.* »

(Jacob, Dungu)

Straffeloosheid en schending van de mensenrechten zijn in deze regio zeer vaak een probleem. Ondanks de vele lokale inspanningen, blijft de strijd tegen straffeloosheid in deze context een dagelijkse strijd voor de bevolking. Ze voelen zich vaak machteloos omdat hun klachten ongehoord blijven.

Ook de rechten van de vele vluchtelingen worden niet altijd gerespecteerd. Het niet eenvoudig om een plaats in een nieuwe gemeenschap te verwerven. Het LRA heeft sinds 2008 zo'n 400.000 mensen op de vlucht gejaagd. Zo ook in Haut-Uele hebben heel wat vluchtelingen zich gevestigd in de centra van Dungu, Doruma en Faradje. Dit kan soms tot conflicten leiden met de autochtone bevolking. « *Ça cause des tensions entre la population d'accueil et les déplacés. Autour des points d'eau et au marché, il y a souvent des disputes, des bagarres. Souvent les déplacés sont chassés du point d'eau, surtout les enfants entre eux : 'Nous d'abord'.* » (Angèle, Dungu)

5.2.3. Ontwikkeling

Voedselonveiligheid en een degradatie van de onderwijskwaliteit, maar ook het tekort aan drinkbaar water en een stijgende armoede zijn gevolgen van een overbevolking in de centra. De prijzen gaan de hoogte in en de toegang tot bewoonbare oppervlakte verkleint. « *D'abord le surpeuplement. La population est concentrée au centre. Il y a aussi la réduction des produits vivriers. Parce que les gens ne peuvent plus cultiver. Il y a la hausse de prix. Ce sont des changements négatifs qui nous ont affecté depuis l'arrivée de la LRA.* » (Fidèle, Dungu)

5.3. Veiligheidsactoren

« *Une vieille termitière ne fuit pas devant le feu de brousse.* »

(Een spreekwoord uit de Zande-cultuur en heeft als betekenis: ‘een volwassen man mag geen schrik hebben van gevaar’.)

In dit onderdeel bespreken we welke actoren de respondenten onderscheiden in het kader van het verlenen van veiligheid en bescherming. Zowel lokale als nationale en ook internationale actoren komen aan bod. Ook hier houdt de volgorde rekening met het gewicht dat door de respondenten aan de actoren werd gegeven.

5.3.1. Lokaal

De bevolking, *civil society*

Volgens het merendeel van onze respondenten speelt de bevolking een belangrijke rol in het garanderen van de veiligheid en bescherming aan de gemeenschap zelf. Hiermee wordt echter niet specifiek verwezen naar de *selfdefence units* als georganiseerde groep. Wel doelt men naar de eigen verantwoordelijkheid voor de bescherming van familie, bezittingen en de gemeenschap als geheel.

De bevolking is ook een belangrijke bron van informatie en draagt zo bij tot de publieke veiligheid. Ze staat in voor het verzamelen van informatie, het signaleren van verdachte personen of gebeurtenissen en de verkregen informatie door te spelen aan een bevoegde instantie. « *Les principaux acteurs, c'est d'abord la population. Parce que quand il [se passe] quelque chose, c'est la population qui en sait le plus ; quand elle a une information, c'est à elle de transmettre cette information aux agents sécuritaires.* » (4.) (Jospin, Dungu)

Lokale autoriteiten

Gezien de nabijheid tot de bevolking, worden de lokale autoriteiten waaronder de verschillende chefs beschouwd als belangrijke veiligheidsactor. Hiërarchie is in de Congolese samenleving nog steeds sterk ingebed. Op lokaal niveau zijn er verschillende chefs, die hiërarchisch geordend zijn: de *administrateur de territoire*, *chef de chefferie*, *chef de groupement* of *chef de localité*, *chef de quartier* en zelfs, zoals in Faradje, de *chef de dix maison*. Vaak zijn zij het eerste aanspreekpunt en dus ook als eerste op de hoogte van problemen. « *Nous avons eu le soutien des autorités. Parce que, à chaque fois qu'il y a un problème, nous devons trouver des solutions locales à des problèmes qui sont locaux, eux aussi. On commence par obtenir le soutien des autorités locales.* » (5.) (Fiston, Dungu)

Het lokaal bestuur en de chefferies zijn weliswaar beiden erkende eenheden van lokaal bestuur in de Congolese wet, maar zijn verschillend. De *administrateur de territoire* wordt benoemd door de overheid, en wordt na een jaar of twee weer overgeplaatst. De chefs krijgen leiderschap op erfelijke basis waarvan de uitkomst door de overheid wel of niet erkend wordt. De *administrateur de territoire* kan alvast nooit een chef ontslaan. Daarom heeft hij zo'n ambigue verhouding met de chefs. De chefs hebben direct na *Lightning Thunder* opgeroepen tot het vormen van *selfdefence units*. Taakverdelingen en verantwoordelijkheden tussen traditioneel en modern bestuur zijn niet altijd helder. Een *administrateur de territoire* heeft weinig sociale legitimiteit, de chefs wel. Een *administrateur de territoire* heeft wel invloed op de staatshierarchie, een chef nauwelijks.

Daarnaast is ook de voorzitter van de *civil society* is een belangrijk aanspreekpunt voor de bevolking. Hij wordt beschouwd als woordvoerder van het volk, die steeds in hun voordeel spreekt en dus opkomt voor de mening van de bevolking. « *Ici, chez nous, nous avons la Société Civile, qui est l'œil et l'oreille de la population en ce qui concerne la sécurité.* » (Martine, Doruma)

Selfdefence units (SDU)

Bij de aanvallen van het LRA in 2008 – 2009, waren er op vele plaatsen in Haut-Uele geen Congolese militairen aanwezig. Hierdoor ontstonden spontaan *selfdefence units*, zoals onder andere in Bangadi, Doruma, Faradje en Aba. In Bangadi, bijvoorbeeld, heeft de *selfdefence unit* het LRA kunnen terugdringen.

Hoewel de Congolese overheid het systeem van zelfverdediging of de *selfdefence units* heeft verboden, krijgen deze jonge mannen veel aanzien en vertrouwen van de bevolking en de lokale autoriteiten. Gezien het gebrek aan bescherming van veiligheidsactoren zoals leger en politie, voelen de voormalige groepsleden zich genoodzaakt hun taak met ernst op te vatten en zich in te zetten voor de bescherming van hun gemeenschap.

Dit fenomeen heeft echter wel geografische verschillen. In het centrum van Dungu bestaat dit systeem niet meer en voelt de bevolking zich voldoende beschermd door nationale en internationale veiligheidsactoren. Hoewel de meningen hier verdeeld zijn, zijn sommige mannen wel voorstander ervan om de wapens op te nemen, maar worden deze groepen over het algemeen niet meegerekend als veiligheidsactor in Dungu.

In Doruma en Gangala krijgen de SDU wel veel vertrouwen van de bevolking en werken ze ook samen met het regeringsleger. Ook in Faradje is de groep nog gedeeltelijk operationeel. Deze groepen zijn in DRC niet gelegitimeerd en daarom is het niet eenvoudig om precies te achterhalen in hoeverre deze groepen nog actief zijn. Wat wél duidelijk is, is dat ze een officieus bestaan leiden en hierin door verschillende actoren worden gesteund en zelfs als noodzakelijk worden beschouwd. « *Les [groupes*

d'] autodéfense sont vraiment des gens d'ici et ils connaissent [le] mieux le terrain. On ne peut pas les écarter des activités destinées à éradiquer la LRA. » (6.) (Martine, Doruma)

Zelfs de lokale autoriteiten in Faradje steken het bestaan van de SDU en hun steun eraan niet onder stoelen of banken: *« Nous avons les groupes d'autodéfense. Ils sont armés de flèches. Ils sont les pisteurs de nos militaires. Ils connaissent la brousse. Ils concourent, eux aussi, à la paix. C'est leur participation à la protection ; ils font partie de la communauté, c'est normal. » (7.) (Gérard, Faradje)*

Een priester in Dungu vindt de houding van de Congolese overheid ten opzichte van deze *selfdefence units* onbegrijpelijk en zelfs onaanvaardbaar:

« Si les gens se sont organisés en groupes d'autodéfense, c'est parce qu'ils étaient abandonnés par le gouvernement. Comment pourriez-vous leur interdire de se défendre ? C'est la question que nous posons. Pourquoi le gouvernement doit [-il] défendre l'ennemi et attendre ? Entretemps, les gens sont en train de mourir ! C'est incompréhensible, inadmissible. » (Fidèle, Dungu)

Hoewel de Congolese overheid dit ten stelligste ontkent, worden deze SDU door het FARDC ingeschakeld als spoorzoekers of gaan ze samen op patrouille. Ze zijn ook een belangrijke bron van 'intelligence'. De leider van zo'n groep in Doruma getuigt:

« Quand ils (les FARDC) ont commencé les opérations , ils n'ont pas réussi à maîtriser la situation. Et c'est pourquoi ils ont eu encore recours à nous et nous ont demandé de travailler en collaboration avec eux. Mais malgré cela, ils ne veulent pas qu'on travaille trop correctement dans cette activité (ils font tout pour freiner notre activité). » (8.) (Michaël, Doruma)

Zowel in Faradje als in Doruma, werken de SDU samen met het FARDC om op patrouille te gaan of worden ingezet als 'pisteur'. *« Oui, ils sont actifs, avec les militaires. Ils s'organisent pour patrouiller et localiser l'ennemi. Dès qu'ils sont au contact, ils courent le signaler aux FARDC. C'est autorisé par nous, les autorités ; c'est une organisation interne, nous l'avons accepté. Et c'est efficace. Et jusqu'à présent, ça va encore. » (Gérard, Faradje)*

Desondanks klagen de jongeren over een moeilijke samenwerking: *« Nous allons ensemble en brousse pour chasser la LRA, mais au moment [où] nous voulons partir, il y a des militaires qui n'ont pas la même volonté. » (Michaël, Doruma)*

Later in deze verhandeling bekijken we of deze groep als lokale capaciteit beschouwd wordt, dan wel als noodzakelijk goed voor protectie van de bevolking.

De Kerk

Ook de Kerk hoort in deze regio tot de veiligheidsactoren en heeft heel wat invloed op de bevolking. Niet alleen hebben ze heel wat invloed op de gemeenschap door middel van hun preken, maar ze zijn

ook zelf actief in het bieden van bescherming, monitoring, sensibilisering en advocacy op lokaal, nationaal en zelfs internationaal niveau. Hun infrastructuur wordt ook gebruikt als toevluchtsoord bij een aanval, zoals in Doruma al meerdere malen is gebeurd.

5.3.2. Nationaal

Overheid

Als hoofdverantwoordelijke zou de overheid als eerste moeten instaan voor de bescherming van haar bevolking. Het merendeel van de respondenten beschouwt ze dan ook als primaire veiligheidsactor. « *C'est le gouvernement Congolais qui doit prendre la décision de mettre fin aux activités de la LRA. Ça ne concerne pas les Américains, ni les Belges.* » (Robert, Dungu). De overheid slaagt er echter niet in deze rol te vervullen, wel integendeel, ze ontkent de aanwezigheid van het LRA, waardoor ze dan ook weinig inspanningen levert om de bevolking van bescherming te voorzien. . « *Nous avons constaté que le gouvernement négligeait complètement sa responsabilité.* » (Diedonné, uit Bangadi)

Hun interventies komen steeds te laat. De overheid reageert 'als een dokter na de dood van zijn patiënt'. « *Le gouvernement se comporte comme un médecin qui arrive après la mort. Avec cela, la population n'a plus confiance dans le gouvernement. Malgré tous nos plaidoyers, on dirait que le gouvernement ne voulait pas agir aussi tôt. La population se pose mille et une questions. Est-ce que ce gouvernement pourrait vraiment, un jour, les sécuriser ?* » (Jaques, Doruma)

Volgens de kolonel van het FARDC, zou Haut-Uele voor 90% veilig zijn, de andere 10% onveiligheid benoemt hij als 'psychose van de bevolking'. Opnieuw wordt hier bevestigd dat er weinig wilskracht is om het probleem in te zien, laat staan er iets aan te doen.

Ook de president wordt niet gespaard van zijn verantwoordelijkheid als staatshoofd om de bevolking tegen allerlei externe aanvallen te beschermen. Hij dient in te staan voor de nationale veiligheid.

« *Le premier à [devoir] nous sécuriser, c'est le président de la République. C'est lui qui doit nous sécuriser et qui doit nous protéger. C'est lui le tout premier Congolais à sécuriser et à protéger notre pays. C'est la haute politique.* » (Bienvenu, PNC, Dungu)

Regeringsleger FARDC

Het Congolese regeringsleger FARDC wordt grotendeels als veiligheidsactor vermeld, maar zijn tegelijk ook deel zijn van het probleem. Hun aanwezigheid zorgt zowel voor een gevoel van veiligheid als van onveiligheid. « *Premièrement, ce sont des hommes de force avec qui on ne peut pas vivre comme avec tout le monde, parce que ce sont des hommes forts. Mais en général, ça marche. En général, ça marche.* » (Joseph, Dungu)

Hun inspanningen om bescherming te bieden worden wel degelijk erkend, hoewel ze in het uitschakelen van LRA veel minder erkenning krijgen, omdat de geleverde prestaties hierin zeer gering zijn.

Politie

De politie wordt erkend door de bevolking als partner in het streven naar publieke veiligheid, opnieuw met de nodige voorzichtigheid. Hun nabijheid in de gemeenschap wordt als troef ervaren en zijn voornamelijk een aanspreekpunt in geval van diefstal of andere misdaden binnen de gemeenschap. In het LRA-verhaal staan ze vrij zwak opgesteld en zo getuigen ze zelf ook dat ze onvoldoende capaciteiten hebben om de bevolking daartegen te beschermen. « *Pour la protection des hommes et de leurs biens, la police essaye un peu de faire quelque chose. Nous travaillons. Mais ce qui manque [le plus], c'est le matériel.* » (Bienvenu, PNC Dungu). In geval van een aanval zijn de militairen het eerste aanspreekpunt voor de bevolking en vlucht de politie met hen mee.

5.3.3. Internationaal

Internationale gemeenschap

De vraag naar de internationale gemeenschap voor meer aandacht voor het conflict en de verwijzing naar hun verantwoordelijkheid, is tijdens de interviews niet onbesproken gebleven. De internationale gemeenschap krijgt in de interviews de rol van mediator en dan vooral in het uitoefenen van druk op de betrokken regeringen, Oeganda in het bijzonder. « *La communauté internationale doit faire pression sur l'Ouganda. De deux, notre gouvernement doit prendre cette situation au sérieux. Trois, notre souhait est que les militaires Ougandais rentrent chez eux.* (Henriette, Dungu). De internationale gemeenschap wordt dan ook opgeroepen om op te treden als mediator.

« *...Donc, la communauté internationale, c'est un médiateur. Et nous, nous croyions que la communauté internationale était venue pour attaquer directement l'autre, mais ce n'est pas ça. Il faut que la communauté internationale, qui est le médiateur, laisse à chacun le temps de s'exprimer et proposer ce qu'on peut faire pour résoudre le problème.* » (Richard, Dungu)

De respondenten wijzen op de rol van de internationale gemeenschap, maar wachten op reactie.

« *Dans le cas de LRA, le premier acteur, c'est l'Etat et ses services spécialisés, puis la communauté internationale. Ici, j'entends par-là, l'Union Africaine, j'entends l'ONU, j'entends aussi certaines structures internationales, telle la CPI qui doit être garant de la justice, et autres.* » (Jacob, Dungu)

Internationale NGO's

Gezien de bredere definitie die gegeven werd aan het begrip veiligheid is ook de rol van internationale NGO's, die ondertussen een grote aanwezigheid hebben in de regio, van groot belang in het

verschaffen van voedselveiligheid, economische veiligheid, toegang tot onderwijs en gezondheidszorg en het verdedigen van mensenrechten.

MONUSCO

De aanwezigheid van MONUSCO werd bij aanvang in 2008 helemaal niet toegejuicht door de bevolking. Hoewel hier en daar nog wat misprijzen heerst omtrent hun aanwezigheid, zijn de respondenten over het algemeen positief en erkentelijk ten opzichte van hun interventies. Zo is het aanleggen van de luchthaven en nieuwe wegen in de centra en verbindingswegen ertussen in goede aarde gevallen. De aanwezigheid van MONUSCO biedt een extra zekerheid en gevoel van veiligheid, hoewel zij met argusogen worden bekeken wegens hun beperkt mandaat en tekort aan communicatie met de bevolking. Wel worden de afdeling voor mensenrechten en andere VN afdelingen warm onthaald. De manier van denken die door de afdelingen gehanteerd wordt, is voor vele inwoners een nieuw gegeven.

Maar ook zij worden beschuldigd van seksueel geweld en zouden aan de grondslag liggen van de opkomende prostitutie van meisjes en jonge vrouwen.

5.4. Coping

Hoewel de mogelijkheden beperkt zijn, zijn er heel wat coping strategieën ontwikkeld en aan de hand van bestaande capaciteiten zijn lokale systemen ontstaan. Onder coping verstaan we 'omgaan met' de situatie, bij gebrek aan beter.

Vluchten is de meest voorkomende, maar ook de meest voor de hand liggende coping strategie. In geval van een aanval gaan de mensen op de vlucht. Vaak is dit de enige coping strategie die de respondenten konden bedenken.

« Quand un problème survient à proximité, nous utilisons le système d'alerte précoce. C'est-à-dire que nous fuyons, mais tout en 's informant de ce qui se passe derrière ces événements-là. » (9.) (Aurélie, Dungu)

Bidden biedt voor velen een bron van hoop en steun in hun dagelijkse strijd. Gezien velen onder hen zich machteloos opstellen, is bidden voor hen de enige manier om met hun situatie om te gaan. *« Ce qui est essentiel, c'est de laisser tout entre les mains de Dieu. C'est Dieu qui pourra donner une solution à tous nos problèmes . » (Christian, Dungu)*

Een andere strategie is 'éviter la solitude' of in groep wonen, in de beveiligde centra. In Haut-Uele leven voornamelijk Zande. Zij wonen gewoonlijk vrij geïsoleerd van andere gemeenschappen. Ze

wonen zeer verspreid om te kunnen voorzien in eigen levensonderhoud aan de hand van jacht, visvangst en landbouw. Sinds de aanvallen van het LRA is deze bevolking zich gaan groeperen in de centra. Hierdoor moeten ze andere 'livelihood strategieën' zoeken om te kunnen overleven. Hun levenspatroon en culturele gewoonten krijgen hiermee een andere dimensie. Eenzaamheid wordt zoveel mogelijk vermeden. Zo wordt er in groep op het veld gewerkt, water gehaald en ook de kinderen worden dicht bij huis gehouden. « *Nous sommes dans une période de guerre et je n'aimerais pas que mes enfants puissent aller très loin et je dois toujours garder mes enfants, même la nuit, même la journée afin que le problème ne puisse pas les atteindre.* » (Elisabeth, Doruma)

Daarnaast zijn er een aantal respondenten die de positieve noot in dit verhaal niet vergeten en zich daaraan optrekken, zoals de komst van de vele NGO's en de ontwikkeling en werkgelegenheid die daarmee gepaard gaan: « *Maintenant ça se développe. Grâce à qui ? Grâce à Kony. Je suis rescapé, je peux vous dire la vérité, hein ? Je peux vous dire la vérité. Il y avait beaucoup de chômeurs ici, les ONG ont engagé beaucoup de gens. Presque la moitié vit à peu près comme il faut.* » (Robert, Dungu).

5.5. Lokale capaciteiten

In dit onderdeel bekijken we welke capaciteiten die de gemeenschappen zelf hebben om in veiligheid te voorzien, welke ontbreken en hoe die opgevangen kunnen worden.

5.5.1. Bestaande capaciteiten

Lokale protectie

Zoals eerder reeds vermeld hebben de SDU in bepaalde gemeenschappen heel wat steun, zoals in Doruma en Bangadi. Een aantal respondenten nemen hier een duidelijk standpunt in en pleiten voor het versterken van deze groepen. Dat zij de motivatie en kennis van het terrein hebben, zijn argumenten die regelmatig terug komen. Het FARDC daarentegen is volgens de respondenten te weinig gemotiveerd en ze zijn afkomstig van de Kivu. Ze hebben dus spoorzoekers nodig om hen de weg te tonen.

De *selfdefence units* doen eveneens aan burgerwacht. Ze hebben hierin een beurtrol ingeschakeld om op strategische plaatsen de wacht te houden, soms in samenwerking met het FARDC. Ook de hele gemeenschap wordt opgeroepen door lokale actoren tot waakzaamheid en het doorgeven aan informatie aan de bevoegde personen.

« *Le point positif est que, pour la population d'abord, nous sensibilisons la population à la vigilance. Ce que la population constate, il faut qu'elle vienne directement nous en informer. Et puis, la population est vraiment consciente et essaye vraiment de le faire.* » (Jérôme, Doruma).

Early warning

Een niet onbelangrijk beschermingsmechanisme is het early warning systeem dat via verschillende methoden wordt toegepast. Via *radiophonie*, een communicatiemiddel dat werkt op basis van radiofrequenties, en GSM (op plaatsen waar telefoonnetwerk aanwezig is), blijven de verschillende gemeenschappen met elkaar in contact en geven dagelijks informatie door over veiligheidsincidenten, sporen van het LRA en gepleegde aanvallen zoals ontvoeringen, plunderingen, moorden en andere. Op deze manier kunnen de gemeenschappen op hun hoede blijven. Hierbij wordt vaak gebruik gemaakt van codetaal.

« *Et on a un code de communication. On peut communiquer par exemple sur des enlèvements, des attaques. Ici, ce sont des Zande. Souvent on communique la langue. Mais avec des codes : par exemple, pour dire qu'un avion est passé et qu'il y a eu bombardement, en Pazande, on dit 'il y a un oiseau qui a pété ici'. Alors on sait ce qui s'est passé. Et les informations circulent.* » (10.) (Fidèle, Dungu)

In het geval van een aanval op de gemeenschap, wordt de bevolking verwittigd aan de hand van traditionele technieken, namelijk de gons of tamtam. Daarnaast wordt er ook geroepen, zodat iedereen op de hoogte gehouden wordt en in de juiste richting kan vluchten. Hoewel dit niet altijd even efficiënt blijkt te zijn, zoals in Doruma:

« *Sur ce point, auparavant, nous étions bien organisés et on avait un système d'alerte. S'il y avait un problème, on sonnait le gong. Et on communiquait aussi par le gong. Aujourd'hui LRA a tout incendié. Personne ne peut aller en fabriquer un autre. Alors, le système d'alerte ce n'est plus que des cris (lacht) : 'LRA, LRA, LRA' ! Et eux-mêmes, les LRA, ils ont adopté ce système. Quand vous criez, eux aussi vont commencer à crier pour provoquer la confusion, vous voyez ? C'est un cas typique. Si les humanitaires ont un système, ça vaut la peine. Le système idéal, c'est d'avoir un téléphone. S'il y avait un moyen de communication universel, moderne, ça pourrait nous aider vis-à-vis de la LRA. [Mais] on n'en a pas.* » (Pierre, Doruma)

Radio, communicatie

Radio Okapi is een belangrijk medium in het verspreiden van nieuwsberichten en boodschappen, maar ook voor sensibilisering en *advocacy*. Er worden uitzendingen georganiseerd waarin verschillende actoren in debat gaan met elkaar. Zo was er in augustus een uitzending van 'Dialogue entre Congolais' tussen de *civil society*, een religieuze leider en de kolonel van het FARDC waarin door deze laatste opnieuw de aanwezigheid van het LRA werd ontkend. Dit heeft voor veel oproer gezorgd,

zelfs tot in Kinshasa. En dat is ook de bedoeling van de *civil society*, gehoord worden en de strijd voor rechtvaardigheid niet opgeven.

« *La stratégie que nous utilisons, en dehors de sensibiliser la population à la vigilance, [c'est] que nous ne cessons de répéter à la hiérarchie que le problème de la LRA est un problème réel et continu. Parce que nous [en] voyons les effets sur terrain. Donc, nous insistons auprès de la hiérarchie d'appuyer davantage pour éradiquer ce phénomène.* » (Fidèle, Dungu)

In Doruma daarentegen is slechts een beperkt aantal uren radio-uitzending per dag. Er zijn ook wel twee lokale radiozenders die hun opmars maken in Dungu: « *Radio Okapi, mais aussi la radio locale. On a deux radios locales, ici. Qui, par manque d'énergie, [émettent] trois ou quatre heures par jour. Et le téléphone aussi, au moins ici. Parce que là où il n'y a pas de réseau téléphonique, on suit les informations par la radio.* » (Fidèle, Dungu)

Advocacy, lobbying

De bevolking wil een stem in het veiligheidsdebat. Dit was vrij duidelijk bij de vele enthousiaste respondenten die een stem kregen door dit onderzoek. Heel wat actieve burgers zette zich in om de stem van het volk te vertolken in de vorm van advocacy. Zowel op lokaal, als nationaal en zelfs internationaal niveau. Olivier benadrukt het belang van het lokale niveau: « *Les civils doivent plaider leurs cas, prendre conscience pour faire le plaidoyer. Si il n'y a pas le plaidoyer, comment les hauts pourront savoir ça ? Quand les ONG viennent, la population doit insister qu'ils crient auprès des ONG et même auprès du gouvernement pour que le monde nous vienne en aide.* » (Olivier, Doruma)

Sensibilisering, dialoog

Sensibilisering van de gemeenschap wordt als zeer belangrijk ervaren. Dit op verschillende niveaus, via verschillende media en over verschillende thema's. Seksueel geweld, waakzaamheid en verdraagzaamheid tussen de autochtone en allochtone bevolking zijn slechts een aantal voorbeelden van thema's waarrond gesensibiliseerd wordt.

Vormingen, conferenties en Barzas communautaires

Om een stem te krijgen in het debat van veiligheid in deze context, nemen burgers en religieuze leiders deel aan heel wat vormingen, vergaderingen en conferenties. Hier worden een aantal belangrijke leden uit de *civil society*, priesters en religieuze leiders en lokale autoriteiten samengebracht.

« *La conscience des gens, nous pouvons faire des sessions [d'information], de réflexion. Tout le monde est acteur de la sécurité. Eduquer la conscience des politiciens. Même de la population. Même de l'armée. Mais pour la population, c'est un peu difficile, [car,] pour des sessions comme ça, il faut quand même quelques moyens, [et] former des leaders communautaires.* » (Jaques, Doruma)

Er werd in dit kader in Dungu een Barza communautaire, een lokaal overlegorgaan, opgestart in samenwerking met IKV Pax Christi. « *‘Mettons-nous ensemble et parlons d’une même voix’*. *Nous avons organisé des comités locaux de protection et nous nous sommes réunis. Nous avons collaboré avec des pisteurs. Nous nous sommes rassemblés régulièrement pour récolter des informations.* » (Jacob, Dungu). Er zijn barza’s georganiseerd in een 7-tal plaatsen, waaronder Dungu, Doruma en Bangadi. Het is erop gericht de samenwerking tussen alle veiligheids stakeholders te organiseren, dus inclusief de bevolking en de *selfdefence units*.

5.5.2. Ontbrekende capaciteiten

Hoewel er in de gemeenschap heel wat potentieel schuilt, ontbreekt hen de capaciteit om *community security* vorm te geven. Zo is er, zoals eerder reeds aangegeven een tekort aan communicatie- en transportmogelijkheden, maar ook een degelijk ‘early warning’-systeem. De radiophonies werken niet overal 24 uur op 24, wegens gebrek aan elektriciteit of worden in sommige gevallen privé beheerd. Dit beperkt de toegankelijkheid van een belangrijk veiligheidssysteem.

Naast het financiële en logistieke plaatje is ook het vertrouwen geschonden, wat de veiligheidsvoorziening in de weg staat. Doordat de overheid het LRA op Congolees grondgebied niet erkent, heeft de bevolking geen vertrouwen meer in een aantal belangrijke veiligheidsactoren en wordt een goede samenwerking bemoeilijkt. Dit vertrouwen zou volgens een aantal respondenten langs beide kanten moeten hersteld worden om constructief te kunnen werken aan veiligheidsvoorziening. Volgens de militaire autoriteit van het FARDC is de *civil society* de oppositie van de overheid. Het ligt dan ook voor de hand dat dergelijke relationele basis heel wat constructieve samenwerking in de weg staat.

We bekijken hieronder een aantal aanbevelingen om op de missende capaciteiten een antwoord te bieden.

5.6. Aanbevelingen vanuit de community

Uitgaande van hun veiligheidspercepties en bestaande kwetsbaarheden en capaciteiten, stellen de respondenten een aantal factoren voorop voor de constructie van veiligheid. We bekijken welke voorstellen zij vanuit hun standpunt formuleren.

5.6.1. Lokaal

Versterking van lokale capaciteiten en meer samenwerking met lokale actoren

Dat de bevolking deel van de oplossing is of zou moeten zijn, kwam in de interviews duidelijk aan bod. Zonder hun informatie en zonder hun samenwerking is veiligheidsvoorziening onbegonnen werk. Wel blijven heel wat respondenten bescheiden over de rol die ze daarin kunnen spelen en over de protectiemechanismen. De belangrijkste reden hiervoor is dat ze te weinig draagkracht hebben, middelen en erkenning. We merkten uit de interviews dat veiligheidsactoren en humanitaire organisaties, ondanks een aantal pogingen en zeker ook een aantal successen, er toch niet in slaagden om voldoende samen te werken met de lokale bevolking. De bevolking is vragende partij voor meer inspraak en ook meer informatie omtrent wat humanitaire organisaties en veiligheidsactoren doen. Door een tekort aan informatie en communicatie ontstaan er heel wat misverstanden en allerlei complottheorieën. Ze pleiten dan ook voor meer samenwerking, capaciteitsopbouw van lokale systemen en het versterken van de *civil society*.

Selfdefence units

Eén van die lokale systemen zijn de SDU's. Ondanks de geografische verschillen, heeft deze groep volgens heel wat respondenten behoorlijk wat potentieel om de gemeenschap van bescherming te voorzien. Een aantal respondenten zijn er duidelijk voorstander van om de capaciteiten van deze groepen te versterken met onder andere logistieke steun. Wel zijn zij er ook van overtuigd dat dit niet zonder controle mag gebeuren. Een constructieve samenwerking met veiligheidsactoren en een duidelijke omkadering zien zij als mogelijke pistes. Emmanuel uit Gangala legt uit waarom:

« Je dirais que c'est mieux de ravitailler les [groupes] d'autodéfense, puisqu'ils connaissent mieux leur milieu. Ils peuvent s'associer à la FARDC et au UPDF pour éradiquer le problème de la LRA, ici, dans notre milieu. L'autodéfense, c'est quelqu'un du milieu. Il connaît mieux les itinéraires. Alors, c'est lui qui doit montrer le chemin au FARDC et au UPDF, puisque, si les FARDC ou UPDF partent seuls, ils ne pourront pas atteindre à la sécurité totale du milieu. » « Si réellement la FARDC associait l'autodéfense aux activités, on aurait pu solutionner ce problème. Ça n'aurait pas pris autant de temps que maintenant. Nous avons contribué à leur fournir les munitions afin qu'ils puissent nous protéger. » (Emmanuel, Gangala/ Doruma)

Ondanks de vele voorstanders, mogen we ook niet vergeten dat andere respondenten hier tegen pleiten. In Faradje maken de vrouwen zich daarover zorgen: *'Si non, nous serons tous veuves'*. (Focusgroep *mamans, Faradje*). Robert uit Dungu benadrukt de negatieve kant van deze SDU :

« Oui. En 2008 il y avait un groupe d'autodéfense. Ils ne faisaient pas une bonne affaire. Le groupe d'autodéfense en avait fait un alibi pour voler, pour piller. Ils commençaient à piller la population, tout ça. C'est pour cela que les autorités ont refusé les groupes d'autodéfense. » (Robert, Dungu).

5.6.2. Nationaal

Ondanks de vele klachten over militairen van het FARDC, pleit het merendeel van de respondenten voor een versterking van de capaciteit van het leger. De onveiligheid gecreëerd door de militairen, wordt veroorzaakt door het niet of te laat uitbetalen van salarissen, een tekort aan voedsel, transportmogelijkheden en communicatietechnologie. Deze tekorten moeten opgevangen worden om de 'tracasseries' van de militairen tegen te gaan. De respondenten hebben het hier niet alleen over de strijd tegen corruptie en straffeloosheid, maar ook het opnemen van verantwoordelijkheid bij het beschermen van de bevolking achten ze als belangrijk. Zo pleiten ze concreet voor meer grenscontroles en het beveiligen van verbindingswegen door Congolese militairen.

Daarnaast zien ze het FARDC als deel van de oplossing in het LRA-conflict. Doorheen de interviews wordt duidelijk dat het regeringsleger hierin een rol moet krijgen. Ze zijn het erover eens dat het FARDC moet betrokken worden in de verschillende interventies en dat het UPDF nog weinig te zoeken heeft in Congo. Er wordt ook al meteen naar de aanpak van de Verenigde Staten verwezen:

«Ce que nous souhaitons? Les Etats-Unis remettent mensuellement 30 million de dollars à l'Ouganda. Qu'ils remettent plutôt ça aux forces de la République Démocratique du Congo pour que cette armée puisse attaquer elle-même la LRA, au lieu de remettre cet argent, cette grosse somme à l'Ouganda : car on repousse les LRA en Ouganda ; les mêmes LRA sont intégrées à l'armée nationale ougandaise qu'on retrouve au Congo. C'est ce que nous demandons : que les Etats-Unis changent ce système, qu'ils remettent l'argent aux Forces armées congolaises et que l'armée ougandaise rentre chez eux. » (Gérard, Augustus, Faradje).

Ook in alle focusgroepen werd er gepleit tegen de aanwezigheid van UPDF op Congolese bodem en voor meer capaciteitsopbouw van het FARDC.

Vooraf ook in de rol van de politie ter bescherming van de bevolking is er vertrouwen. « Je suis sûr et certain que les FARDC peuvent traquer les LRA, avec l'appui logistique, et même la police. Il y a la police d'intervention rapide . » (Grégoire, Dungu)

De rol van de overheid in de bescherming van de bevolking wordt als hoofdprobleem ervaren, maar ook hier pleiten de respondenten voor het betrekken van de autoriteiten in de interventies. Een politieke aanpak is in dit conflict volgens een aantal respondenten van primordiaal belang. Zonder heeft een militaire aanpak weinig zin. Er wordt verwezen naar de nood aan *good governance* en zelfs een aanpassing van het regime. « Pour moi, le plus important, c'est le changement du régime,[y

compris] les mauvais militaires. Tout ça, il faut changer et recruter des gens qui sont de bonne moralité, qui peuvent protéger la population. Changez donc le système en place. » (Audette, Dungu)

5.6.3. Internationaal

Zoals we eerder bespraken, wordt de aanpak van de Verenigde Staten om voornamelijk het UPDF te steunen in de strijd tegen het LRA, niet door iedereen even warm ontvangen. Zowel de bevolking als het FARDC staan hier behoorlijk sceptisch tegenover. Hun aanwezigheid gaat met veel wantrouwen gepaard en wordt gekoppeld aan de aanwezige grondstoffen in de regio. « *Pour les UPDF, comme ils sont toujours en brousse, c'est difficile d'identifier leur collaboration, qui est obscure.* » (Christian, Dungu). Hoewel hun interventies van in 2008 wel als positief werden beschouwd, is het UPDF ondertussen het vertrouwen van de bevolking kwijtgespeeld. « *La coalition a échoué. Il y a eu l'engagement de la part de FARDC et de UPDF. Ça, c'est la réponse du côté armée. Cette réponse, à mon avis, c'est une réponse qui n'est pas une solution. Ce n'aboutira pas à quelque chose. Dans tous cela il faut comprendre que chacun a son agenda caché.* » (Jacob, Dungu). Dit vertrouwen varieert echter geografisch. In Doruma denken ze er bijvoorbeeld anders over: « *Comme les UPDF, ils ont fait un bon travail, à mon avis. Ils ont quand même réussi à écarter l'ennemi du grand centre.* » (Guillaume, Doruma)

Ook het Internationaal Strafhof van Den Haag en zijn rol in de aanpak van het conflict bleef niet onbesproken. Hoewel de meningen ook hier verdeeld zijn, is het merendeel van de bevolking tegen amnestie en straffeloosheid van het LRA. Ook priester Jacob uit Dungu pleit voor de arrestatie van Joseph Kony. « *Je suis prêtre, mais je ne suis pas pour l'impunité. Je peux lui pardonner, seulement au nom de Dieu ; mais, en mon nom personnel, il faut qu'on l'arrête.* » (Jacob, Dungu)

Wat MONUSCO betreft, worden er heel wat vragen gesteld omtrent hun mandaat en hun mogelijkheden, mede door een tekort aan communicatie. Een voorstel van priester Jacob uit Dungu is een interventie zoals die van Artemis in Ituri van 2003, *Interim Emergency International Force*, een intensieve VN-missie van drie maanden, die erin slaagde om de situatie te stabiliseren (Hoebeke, 2010).

5.6.4. Militaire of vreedzame aanpak?

Over de vraag of nu een militaire, dan wel een vreedzame oplossing moet komen, zijn de meningen zeer verdeeld. Mannen zouden gemakkelijker opteren voor een militaire aanpak en zelfs drastische voorstellen doen. « *Pour mettre fin au problème des LRA ? Hein ? Prêtez seulement deux avions pour deux jours et c'est fini. On libère la population et tout le monde peut rentrer chez soi. Comme dans le temps. Deux avions seulement. Je ne dis pas trois jours, deux jours ! Du matin au soir et c'en est fini des LRA.* » (Robert, Dungu). Priesters en vrouwen zouden eerder geneigd zijn om te opteren voor een

vreedzame oplossing, of een combinatie van beide. Ook in de focusgroep van vrouwen in Faradje was het merendeel voorstander van onderhandelingen en een vreedzame oplossing, uit vrees voor de gekende represailles van het LRA. « *Si il y a attaque militaire, la population sera victime.* » (Focusgroep vrouwen Faradje).

Maar ook andere oplossingen worden voorgesteld zoals het uitschakelen van de wapentoevoer en het verzwakken van het LRA via amnestie voor LRA-leden en onderofficieren, zodat Joseph Kony en andere topleiders van het LRA alle steun en achterban verliezen, gevolgd door een militaire aanpak.

« *Pour que nous soyons tranquilles, pour que nous soyons en sécurité, il faut freiner le trafic d'armes. On est en train d'armer n'importe quel groupe pour profiter d'une rébellion quelconque.* » (Gérard, Faradje)

Welke aanpak ook gehanteerd wordt, protectie van de bevolking is prioritair. Priester Jacob uit Dungu betreurt de militaire aanpak en stelt vast dat voor deze optie gekozen wordt. In dit geval moet protectie van de bevolking op de eerste plaats staan. Hij stelt voor om een militaire brigade te vormen die speciaal ingezet wordt om deze bescherming te leveren, 'want op MONUSCO hoeven we daarvoor niet te rekenen', zo stelt hij. Dit is uiteraard zeer ambitieus, gezien het uitgestrekte gebied dat om bescherming vraagt. Hij stelt ook voor om de beveiligde zone gradueel uit te breiden. « *Actuellement le périmètre sécuritaire est très réduit, jusqu'à 3 ou 5 km. Si par mois on pouvait augmenter le périmètre sécuritaire d'au moins 500 mètres par mois. On pourrait même coincer l'ennemi.* » « *Une armée qui n'est que défensive, ce n'est pas une armée. Il faut une armée d'offensive.* » (Jacob, Dungu)

Gedurende het onderzoek is ook gebleken dat er hoe dan ook nood is aan meer monitoring en coördinatie tussen de verschillende veiligheidsactoren, maar zeker ook meer samenwerking met lokale actoren.

6. Discussie

« *Beyond the ins and outs of dealing with Kony, the political challenges in the region are simply too massive for Obama's new operation to yield much fruit.* » (Schomerus, M., Allen, T. & Vlassenroot K., 2011)

6.1. Interpretatie van de resultaten

In dit hoofdstuk zetten we de belangrijkste bevindingen op een rijtje om deze te koppelen aan de bestaande literatuur en de huidige situatie op het terrein.

6.1.1. Veiligheidsperceptie

De veiligheidsperceptie van de respondenten komen in dit onderzoek overeen met de ruime betekenis van *human security*. Het wederkerige verband tussen fysieke veiligheid, ontwikkelingsaspecten en mensenrechten (UNTFHS, 2009), komt in de resultaten duidelijk aan bod. De fysieke onveiligheid in het gebied ligt aan de basis van heel wat secundaire ontwikkelingsproblemen. Zo zorgt het tekort aan veilige verbindingswegen en de kleine beveiligde zone rond de centra voor een beperkte toegang tot gronden en dus economische activiteiten. Dit brengt op zijn beurt de voedselveiligheid in gevaar en ook de toegang tot gezondheidszorg en onderwijs zijn sterk ingeperkt.

Wat ook zeer belangrijk is voor het gevoel van veiligheid van de respondenten is onbezorgdheid. De continue angst voor aanvallen waarin ze vandaag leven bezorgt hen heel wat stress, slapeloze nachten en extreme waakzaamheid.

6.1.2. 'Vulnerabilities'

De gemeenschap is onderworpen aan verschillende veiligheidsproblemen sinds de komst van het LRA. Het seksuele geweld en HIV/AIDS zijn de laatste jaren enorm gestegen. Vooral in Doruma zijn er nu veel tienermoeders die hun weg niet meer vinden naar het onderwijs. Daarnaast worden de weinige velden waar nog aan landbouw kan gedaan worden, regelmatig geplunderd door het LRA of het FARDC. De straffeloosheid ten aanzien van daders en het tekort aan protectiemechanismen, stelt de bevolking bloot aan geweld van verschillende gewapende groeperingen, waaronder het LRA, de Mbororo, maar ook de politie en het FARDC.

Daarnaast zorgt dit conflict ook voor veranderingen van dynamiek in de *community*. De concentratie van vluchtelingen in de centra en het tekort aan voedsel en land, zorgt voor competitie tussen de

autochtone en de allochtone bevolking. Anderzijds heeft het LRA-conflict de banden tussen de Zande versterkt (ICG, 2011; gesprek met lokale actor, 27 oktober 2011), aangezien het LRA-conflict zich afspeelt in een gebied waar grotendeels Zande wonen.

6.1.3. Veiligheidsactoren

Mensenrechten worden door de nationale veiligheidsactoren in deze regio ernstig geschaad (Cakaj, 2010). Het veiligheidsgevoel bij de bevolking boet daarbij in. Desondanks ziet ze deze actoren, zoals leger en politie, als deel van de oplossing. Het is volgens de bevolking in de eerste plaats de taak van de overheid om zijn burgers tegen extern geweld te beschermen. Hiervoor dient ze een beroep te doen op het regeringsleger en de politie. De respondenten pleiten dan ook voor het versterken van hun capaciteiten. De politie en het leger in Dungu zijn zwaar onderbemand en hebben niet de uitrusting om de bevolking voldoende te kunnen beschermen tegen mogelijke aanvallen van het LRA. Ook MONUSCO zou volgens de respondenten niet de nodige bescherming bieden.

Op internationaal niveau zien de respondenten de internationale gemeenschap als een belangrijke actor voor het uitoefenen van druk op politieke leiders, zoals President Museveni en President Kabila. Dat de Congolese overheid de aanwezigheid van het LRA op Congolees grondgebied ontkent, zorgt voor heel wat woede en frustratie bij de bevolking. Ze verdedigt met aandrang haar nood aan een degelijk protectiemechanisme en eist van de overheid de vele incidenten, getuigenissen en slachtoffers niet te negeren en het probleem te erkennen om het consequent aan te pakken. Een recente gebeurtenis zou de mening van de Congolese overheid wel eens kunnen wijzigen: op 8 december 2011 heeft het LRA in het *Garamba National Park* een Congolese militair gemutileerd door het afsnijden van zijn lippen. De kolonel van het FARDC, waarmee voor dit onderzoek ook een interview werd afgenomen, zou door zijn oversten zijn gearresteerd, aangezien hij degene was die ten stelligste bleef beweren dat er geen LRA-strijders in Haut-Uele aanwezig zijn. Dit samen met de druk vanuit de *civil society*, de internationale gemeenschap, de Afrikaanse Unie en de VS, zou er kunnen toe bijdragen dat de Congolese overheid van mening verandert. Het blijft echter afwachten of er echt bereidheid ontstaat om dit probleem aan te pakken.

De internationale NGO's op hun beurt zijn belangrijk in het bieden van veiligheid in de ruimere zin van het woord, met name op vlak van voedselveiligheid, gezondheidszorg en onderwijs, maar ook het verdedigen van de mensenrechten.

Niet onbelangrijk is de bevolking zelf die als voorname veiligheidsactor in onze interviews naar voren komt. Zij zijn een eminente bron van informatie en dus ook de belangrijkste partner van de veiligheidsactoren. In de gemeenschap zijn heel wat capaciteiten om in veiligheid en bescherming te voorzien aanwezig. Samenwerking tussen de verschillende actoren, op de verschillende niveaus is daarom van uiterst groot belang voor de *human security* (UNTFHS, 2009)

6.1.4. Lokale capaciteiten

In dit onderzoek namen we de *community* als uitgangspunt. De betekenis en de invulling van veiligheid zijn context specifiek (UNTFHS, 2009) en het is daarom van belang om dit concept op lokaal niveau te benaderen. In dit onderzoek konden we lokale dynamieken en bestaande capaciteiten in de gemeenschappen achterhalen. Informatie over veiligheidsincidenten of zelfs over de positie van het LRA komt meestal van de bevolking zelf (ICG, 2011). Het is daarom aan te raden om de samenwerking met de bevolking en de *civil society* organisaties uit te breiden en hun capaciteiten maximaal te benutten, maar ook te versterken. Zo doet de *civil society* aan zeer sterke *advocacy* op lokaal, nationaal en internationaal niveau. De *civil society* is een belangrijke partner voor veiligheidsactoren en NGO's. Als organisatie is ze de woordvoerder van de bevolking. Internationale NGO's deden hier reeds een inspanning voor, maar uit de interviews bleek dat er nog te weinig draagkracht is. De bevolking is zelf ook een meer directe veiligheidsactor. Zo zijn er communautaire radio's en *early warning* systemen opgezet, maar onvoldoende om de bescherming van de gemeenschappen te kunnen garanderen. Zo zagen we in Doruma dat er geen telefoonnetwerk is en dat roepen de enige manier is van *early warning*. USAID zou nu wel de constructie van telefoonmasten voor Doruma, Bangadi, Faradje en Ango financieren (ICG, 2011). Dat zou de bescherming van die gemeenschappen al heel wat kunnen verbeteren.

Het beschermen van de gemeenschappen kan enkel slagen indien er een maximale samenwerking is met alle betrokken actoren (UNTFHS, 2009) en indien het lokaal niveau als vertrekpunt geldt. Het bevorderen van communicatiesystemen en de samenwerking tussen de verschillende actoren is hierbij van primordiaal belang.

In Faradje en Doruma zijn de *selfdefence units* nog actief. Zij werken nauw samen met het FARDC, hoewel die dat ten stelligste ontkent. Deze units waren in het verleden zeer effectief in het op afstand houden van het LRA en vandaag zijn het belangrijke informanten en spoorzoekers. Zij hebben officieel geen bestaansrecht en blijven desondanks een belangrijke partner in het beschermen van de gemeenschappen. Deze groepen zouden beter gecontroleerd moeten worden en een constructieve samenwerking met de veiligheidsactoren mogelijk te maken in plaats van hen in de illegaliteit te laten bestaan. Er heerst veel frustratie bij deze jongeren wegens een gebrek aan effectieve protectie. In een recent telefoongesprek bevestigde een lokale contactpersoon (8 december 2011) dat het huidige klimaat de jongeren opnieuw zou kunnen aanzetten om zich te organiseren. Het Oegandese regeringsleger UPDF is sinds november 2011 niet meer in Congo. De aandacht voor de verkiezingen van 2011 zorgt voor een verminderde aanwezigheid van veiligheidsactoren. Op de weg tussen Dungu en Faradje zijn alle militaire wachtposten onbemand. Het aantal Congolese militairen die op dit moment in Haut-Uele aanwezig zijn, is onvoldoende om de bevolking te beschermen tegen mogelijke aanvallen van het LRA. Met de beslissing van Obama om een militair offensief te starten tegen het

LRA, in Centraal-Afrikaanse Republiek, heerst een reële angst bij de bevolking in Congo dat het LRA zich tegen hen zal wreken, zoals al eerder gebeurde in het verleden. De kerstperiode komt eraan en er wordt gevreesd voor nieuwe *Christmas massacres*. Het LRA is de afgelopen maanden rustig gebleven en dit zorgt bij de bevolking voor een gevoel van ‘de stilte voor de storm’.

6.1.5. Aanbevelingen vanuit de community

De respondenten schrijven de schending van mensenrechten door leger en politie voornamelijk toe aan het laattijdig uitbetalen van de lonen en een tekort aan uitrusting en opleiding. Ze pleiten ervoor om hun capaciteiten te versterken om de vele misbruiken tegen te gaan en ook werk te maken van de strijd tegen straffeloosheid. Leger en politie zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor de bescherming van de burgers en moeten daarom volgens onze respondenten versterkt worden in uitrusting en opleiding.

Er wordt met afgunst gekeken naar de vele militaire en financiële assistentie die het Oegandese regeringsleger krijgt van de VS. Niet alleen het FARDC, maar ook de respondenten in dit onderzoek zijn achterdochtig ten opzichte van deze steun en pleiten voor meer bijstand aan de regionale regeringslegers. Een deel van het FARDC werd wel opgeleid door Amerikaanse raadgevers en zijn ook door hen uitgerust. Deze groepen krijgen de naam ‘commando’ of *special unit*. Ze worden getraind voor de *kill or capture* van Joseph Kony. Over deze ‘afsplitsing’ van het FARDC is de bevolking erg positief, in die zin dat ze hen niet lastig vallen. Maar ook hier is onvoldoende contact met de bevolking van de getroffen gebieden en wordt er onvoldoende gebruik gemaakt van lokale informatiekanalen.

Ook in de Centraal-Afrikaanse Republiek wordt met afgunst naar het UPDF gekeken en koesteren autoriteiten argwaan ten opzichte van hun aanwezigheid. Zo beval President Bozizé het UPDF om terug te trekken uit diamantrijke omgeving (ICG, 2011).

Van de internationale gemeenschap wordt verwacht om in te grijpen. De respondenten voelen zich in de steek gelaten en vragen om druk uit te oefenen op de betrokken overheden. MONUSCO heeft een goede reputatie als het gaat over het aanleggen van wegen en de luchthaven. Maar hun mentaliteit wordt minder geapprecieerd en het tekort aan communicatie met de bevolking zorgt voor onnodige misverstanden.

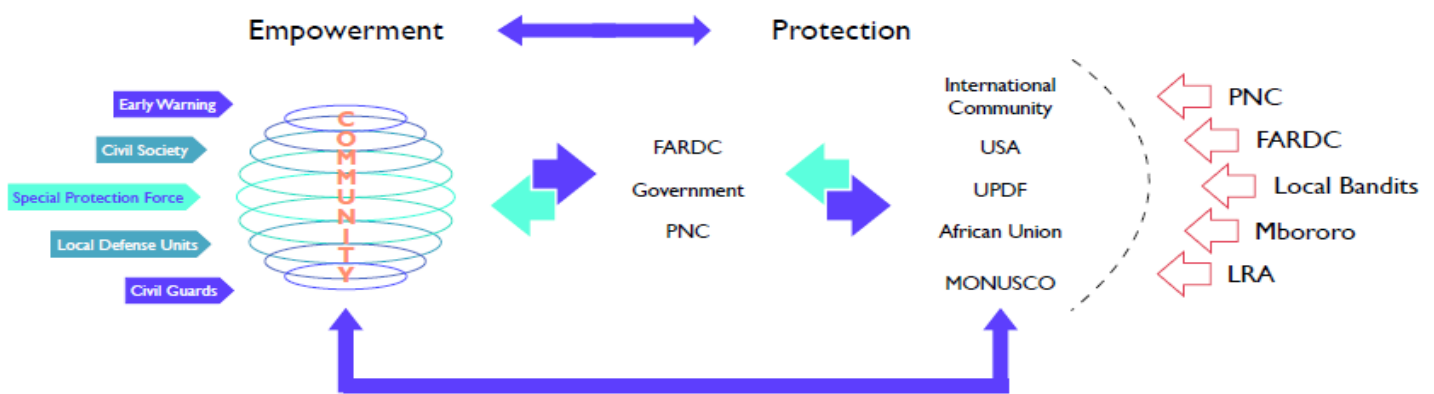
Over de aanpak van het conflict zijn de meningen verdeeld. Het onderzoek wees uit dat in Doruma vooral de *selfdefence unit* sterk gesteund wordt door de bevolking. De meerderheid van de respondenten daar, zagen hen als oplossing van het conflict. Hun kennis van het terrein en hun wilskracht om een einde te maken aan het LRA worden als troeven beschouwd.

In Dungu werd voornamelijk gepleit voor een militaire aanpak en in Faradje werd een voorkeur gegeven aan een vreedzame oplossing. Met een militaire aanpak zou de bevolking volgens hen het grootste slachtoffer zijn. Ze spraken hier vooral uit ervaring na de mislukte *Operation Lightning Thunder* waarna het LRA zich wreekte op de bevolking. Hierdoor verloor Faradje zo'n 143 burgers en werden 160 kinderen ontvoerd werden om ingezet te worden als kindsoldaat (HRW, 2011).

Wat wel duidelijk werd met dit onderzoek is dat de interventies van zowel veiligheidsactoren als internationale NGO's onvoldoende geïnspireerd zijn door kennis van de lokale context. De lokale kennis wordt onvoldoende benut in het bepalen en uitvoeren van hun strategieën. Zo werden er tal van voorbeelden gegeven van projecten of interventies van NGO's die niet duurzaam bleken omdat niet vertrokken werd vanuit de lokale context.

Eveneens de beslissing van President Obama om militairen te sturen en de aanpak om UPDF te ondersteunen houdt onvoldoende rekening met bestaande dynamieken in de lokale context. UPDF wordt zowel door de bevolking als door het regeringsleger niet geapprecieerd. Belangrijke informatie wordt tussen beide legers niet gedeeld, wat de slaagkans van een militaire operatie sterk in de weg staat (ICG, 2011). Ook de bevolking heeft het vertrouwen in UPDF verloren, aangezien ze beticht worden van het plunderen van grondstoffen in Congo en Centraal-Afrikaanse Republiek. De bevolking is een belangrijke bron van informatie. Daarom is het winnen van vertrouwen van de bevolking een absolute must. Het samenwerken met lokale chefs en *civil society* is hierbij van groot belang. Nochtans heeft het 'commando' een unit die instaat voor *civil military operation*. Deze staat in voor het maximaliseren van samenwerking met burgers.

Om de *human security* in deze regio te kunnen garanderen is er nood aan het bevorderen van de samenwerking tussen de actoren op alle niveaus (zie fig. 5). Hoewel er nood is aan het versterken van beschermingsmechanismen op lokaal niveau, is het weinig waarschijnlijk dat dit rechtstreeks het geweld van het LRA zal tegenhouden (ICG, 2011). Er is dus naast emancipatie van de *community*, nood aan protectie van nationale en internationale veiligheidsactoren. De interactie tussen deze actoren is hierbij van belang. Onderstaand schema stelt de dynamieken schematisch voor.

Figuur 5: Interactieschema (design: Emmanuel Flaam).

6.2. Analyse van de huidige situatie

Ondanks de geschiedenis en ondanks de lobbying van vele lokale actoren, zijn Amerikaanse NGO's zoals Human Rights Watch, Resolve en Invisible Children erin geslaagd om President Obama te overtuigen om militairen in te zetten om het LRA-conflict op te lossen (Schomerus et.al., 2011). De vele academici, *civil society* organisaties en NGO's die streven voor een vreedzame oplossing van het conflict kregen weinig gehoor.

De geschiedenis wees uit dat militaire operaties steeds resulteerden in een tegenreactie van het LRA tegen de burgerbevolking (Schomerus, 2011; ICG, 2011; Cakaj, 2011). Desondanks werd ook deze keer werd er geen tijdsschema opgemaakt, noch een noodplan (ICG, 2011). Een ex-kindsoldaat die in oktober 2011 uit het LRA wist te ontsnappen, getuigde dat Kony zou opgeroepen hebben om Kerstmis en Nieuwjaar te vieren, verwijzend naar de gebeurtenissen van 2008 (bron: lokale contactpersoon, 16 oktober 2011). Het LRA spoorde zijn strijders niet alleen aan om samen te komen voor de kerstperiode (bron: lokale contactpersoon, 16 oktober 2011), ze beschouwen de Amerikaanse interventie als 'oorlogsverklaring' en noemen het een historische vergissing (Labeja, 2011).

De Congolese overheid is voorlopig geconcentreerd op het aanhoudende verkiezingsgeweld in de hoofdstad Kinshasa en schenkt dus weinig aandacht aan het LRA-conflict. Lokale contactpersonen bevestigen de afwezigheid van militairen in bepaalde gebieden (lokale contactpersoon; 9 december 2011; ICG, 2011). Daarnaast blijft het Congolese leger weigeren om met het UPDF samen te werken. De Congolese commandant van het FARDC zou zelfs bedreigd hebben om Oegandese vliegtuigen neer te schieten (ICG, 2011). Informatie over het LRA wordt niet doorgegeven en er wordt ook verkeerde informatie gegeven, om het UPDF te dwarsbomen (ICG, 2011). In november 2011 werd het UPDF volledig teruggetrokken. Ook de extra Amerikaanse raadgevers zijn nog niet in Congo aangekomen, mogelijks wegens weerbarstigheid van het Congolese leger (telefoongesprek met commandant FARDC, 7 december 2011).

Dit schept een ideaal klimaat voor het LRA om ongestoord het land binnen te trekken. Het lijkt erop dat de VS hier niet op voorbereid is en hun strategie dus heeft uitgewerkt zonder te vertrekken vanuit de bestaande context en politieke dynamieken (Schomerus et.al., 2011). De VS benadrukte in de aankondiging tot militaire operatie het belang van bescherming van de bevolking. Desondanks lijkt het erop dat ze daar geen concrete plannen voor hebben (Schomerus et.al., 2011). Politieke waarnemers geven de militaire operatie weinig kans tot slagen (Schomerus et.al., 2011) en vrezen dat het *more harm than good* zou kunnen doen.

Als we ervan uitgaan dat deze interventie is beslist vanuit een *responsibility to protect*, is het belangrijk om een aantal principes hiervan te overlopen en te bekijken of deze beslissing hieraan voldoet.

Een eerste principe van R2P stelt dat het uitgangspunt voor militaire interventie voor burgerbescherming, moet gebaseerd op *just cause* (Evans, 2002). Critici stellen hierbij een aantal vraagtekens. Museveni's bereidwilligheid om troepen te sturen naar Somalia in de strijd tegen terreur, zou al een aantal honderd militairen het leven hebben gekost (Schomerus et.al., 2011). Er zou dan ook loyaliteit van Obama ten opzichte van Museveni kunnen schuilen achter de strijd tegen het LRA. En de recente vondst van olie in het Albert meer, op de grens Oeganda-Congo, zou een extra motivatie kunnen zijn om de regio te stabiliseren, hoewel Amerika dit zelf ontkent (Schomerus et.al., 2011; New vision, 18 oktober 2011). Anderzijds verklaarde president Kabila dat hij niet op de hoogte werd gesteld door Washington over de komst van mogelijke raadgevers in DRC (ICG,2011), wat zou kunnen wijzen op een tekort aan wederzijds vertrouwen. Deze dynamieken wijzen in de richting van een soevereiniteitsconflict. De *just cause* wordt wel door de VS zelf benadrukt, namelijk een einde te maken aan dit eindeloze vergeten conflict. Hun interventie wordt door voorstanders als enige mogelijkheid gezien om nog een einde te maken aan dit conflict, gezien de mislukkingen van eerdere initiatieven (ICG, 2011). *Responsibility to protect* verwijst ook naar de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap om in te grijpen indien de staat onvoldoende capaciteiten en wilskracht heeft (Evans, 2002), wat hier wel het geval is.

Een tweede principe van R2P stelt dat militaire operatie enkel gerechtvaardigd kan worden indien alle niet-militaire opties voor een pacifistische resolutie van het conflict zijn nagegaan (Evans, 2002). In dit geval merken we dat de raadgevingen van religieuze leiders, en organisaties die streven naar een vreedzame aanpak, ongehoord bleven. Ledio Cakaj, gerenommeerd onderzoeker in LRA-gebied, pleit naast vele anderen, dan ook voor het herbekijken van de VS-strategie en de mogelijkheid tot het heropenen van de vredesonderhandelingen ernstig te overwegen (Enough, 2011).

Een derde principe benadrukt dat de militaire interventie proportioneel moet zijn ten opzichte van het beoogde doel van bescherming van de bevolking (Evans, 2002). De militaire input van Amerika, 100 militaire raadgevers en logistieke steun, is in deze case inderdaad beperkt, maar heeft wel als doel om regeringslegers te ondersteunen in het *kill or capture* van Joseph Kony. Er wordt met deze interventie te weinig protectie geboden om de bevolking van mogelijke represailles van het LRA te beschermen. Daarmee hangt meteen het vijfde principe samen: *reasonable prospects*, dat stelt dat de kans op succes de interventie moet kunnen rechtvaardigen (Evans, 2002). De kans dat deze interventie Kony kan uitschakelen is volgens Amerikaanse bronnen zeer waarschijnlijk. Of de interventie daarmee als 'succes' beschouwd kan worden valt te betwisten. Eerdere militaire operaties, zoals die van *Operation Lightning Thunder*, ook met Amerikaanse steun, zijn niet succesvol gebleken. Daarnaast stellen LRA-kenners dat indien Kony uitgeschakeld wordt, overige LRA-strijders zich waarschijnlijk zullen aansluiten bij andere gewapende groepen of onafhankelijk gaan opereren (Schomerus et.al., 2011).

Bescherming van de bevolking in LRA-gebied schiet ruimschoots tekort en het opzetten protectiemechanismen en *security provision* op lokaal, nationaal en internationaal niveau, is in deze

context een prioriteit. Oxfam (2010) benadrukt dan ook om militaire operatie niet zonder protectie van de bevolking uit te voeren en benadrukt het belang van samenwerking met de Verenigde Naties en de regeringslegers van de betrokken landen.

6.3. Beperkingen van het onderzoek

6.3.1. Geografische beperkingen

Ondanks het aantal respondenten, moet met enige voorzichtigheid omgegaan worden met de generalisatie van de resultaten. Gezien de veiligheidssituatie en de transportmoeilijkheden in deze regio, is dit onderzoek geografisch beperkt gebleven tot min of meer beveiligde centra. Gebieden daarbuiten konden niet bereikt worden wegens de aanwezigheid van gewapende groepen. Daarnaast werden de meeste interviews afgenomen in Dungu en minder in Doruma en Faradje, opnieuw omwille van de veiligheid en het transport.

6.3.2. Gender

Vrouwelijke respondenten waren in de diepte-interviews ondervertegenwoordigd, 25% tegen 75% mannelijke respondenten. Verschillende redenen waren hier de oorzaak van, zoals het tekort aan tijd van de vrouwen zelf. Een aantal onder hen haakten af aangezien ze op het veld moesten gaan werken of moesten koken. Deze gender ongelijkheid van de interviews werd opgevangen door een aantal focusgroepen met enkel vrouwelijke participanten, waardoor evenveel vrouwen als mannen deelnamen aan het onderzoek.

6.3.3. Methodologische beperkingen

Het gebruik van focusgroepen heeft in dit onderzoek zowel voordelen als nadelen. Zo kunnen de participanten elkaar beïnvloeden en de analyse van de groepssessies leidt tot groepsresultaten. De onverwacht veel te hoge opkomst van participanten aan de focusgroepen leidt ertoe dat dat de respondenten niet allemaal individueel aan bod konden komen en de diepgang van de focusgroep hiermee in het gedrang kwam.

6.3.4. Beperkingen van community-gericht onderzoek

Hoewel community-gericht onderzoek een grote kracht bezit, bevat het ook een aantal nadelen. Zo moet er rekening gehouden worden met de hiërarchische structuur. Hierdoor kwamen de lokale

autoriteiten als eersten aan bod, wat deels de gender ongelijkheid in dit onderzoek heeft bewerkstelligd. Daarnaast is het niet altijd eenvoudig om op te maken wat in de antwoorden als realiteit kan beschouwd worden, dan wel als ‘gerucht’. Verder werd, gezien de gevoeligheid en complexiteit van het thema, niet steeds in een even open en directe sfeer geantwoord.

6.4. Aanbevelingen

De nood aan onderzoek naar veiligheid en mogelijke protectiemechanismen dringt zich op. De lokale context en de community als uitgangspunt zijn hierbij een meerwaarde. Dit onderzoek wees uit dat interventies te weinig vertrekken vanuit de lokale context en bestaande dynamiek in de gemeenschappen. Lokale capaciteiten en initiatieven moeten verder te onderzocht worden om interventies erop te kunnen afstemmen. Lokale, nationale en internationale interventies en initiatieven vereisen meer samenwerking op alle niveaus (zie fig. 6). Er is dan ook nood aan meer coördinatie en een holistische aanpak, maar dan wel ‘gedecentraliseerd’, aangezien een context specifieke aanpak vereist is in het door het LRA-getroffen gebied. Er zijn namelijk fundamentele regionale verschillen die in de aanpak van dit conflict in rekening moeten worden gebracht.

Er is ook nood aan meer onderzoek omtrent de legitimiteit van lokale verdedigingsmechanismen, zoals de *selfdefence units*. Uit dit onderzoek werd duidelijk dat deze informele vorm van bescherming, in deze context, zijn effectiviteit in het verleden bewezen heeft, maar vooral het vertrouwen van de gemeenschap wint. De kennis van het terrein en de motivatie om bescherming te bieden zorgden hiervoor. De formele, legitieme veiligheidsactoren slaagden hier onvoldoende in, wegens een gebrek aan motivatie en capaciteit. Het risico bestaat dat deze *selfdefence* groepen tot milities omgevormd worden. Het is dan ook van belang om na te gaan wat de voor- en nadelen van deze groepen zijn in de aanpak van de veiligheidssituatie in deze regio. In de praktijk opereren de SDU illegaal, doch in samenwerking met het FARDC.

De reputatie van het Congolese regeringsleger, FARDC, is niet zo best. Daarom zou het van belang zijn om de relatie tussen leger, politie, overheid en de bevolking nieuw leven in te blazen, zodat het vertrouwen hersteld kan worden. Dit kan aan de hand van meer samenwerking en communautair overleg, zoals het voorbeeld dat gegeven werd van *communautaire barzas*.

De politie heeft, gezien de nabijheid met de bevolking, een belangrijke troef. Het belang van hun rol de bescherming, valt daarom niet te onderschatten..

Veiligheid kreeg een zeer ruime betekenis, in de vorm van *human security*. Toch stelden we vast dat prioriteit gegeven wordt aan fysieke veiligheid. *Human security* kan dan het analysemodel vormen waar fysieke bescherming op de eerste plaats komt te staan, zonder de verbondenheid met zaken als

onderwijs, voedselveiligheid, economische veiligheid en andere ontwikkelingsaspecten, uit het oog te verliezen.

Ook in de huidige situatie is het van belang om prioriteit te geven aan protectie van de bevolking en hiermee niet te wachten tot het te laat is, zoals we zagen na de *Operation Lightning Thunder*. We pleiten ervoor om eerst de nodige bescherming te voorzien.

7. Conclusie

De burgerbevolking in Haut-Uele, Noordoost Congo, is sinds 2008 getuige en slachtoffer van geweldplegingen van het Lord's Resistance Army. Vanuit een *community* perspectief konden we in kaart brengen welke perceptie rond veiligheid in de gemeenschappen leeft. Dit onderzoek toont aan dat veiligheid veel meer betekent dan fysieke veiligheid, of een geweldloze omgeving. Het is een geheel van vrede, ontwikkelingsaspecten en mensenrechten die in wederkerig verband staan met elkaar.

Naast fysieke veiligheid worden ook de toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, drinkbaar water en economische activiteiten hoog in het vaandel gedragen. Gezien de onveiligheid in deze regio, wordt de toegang tot deze voorzieningen ernstig beperkt. De komst van NGO's wordt daarom verwelkomd. Desondanks ontstaan er allerlei misverstanden en frustraties bij de bevolking door een tekort aan samenwerking en communicatie.

Bij het identificeren van de veiligheidsactoren waren zowel de lokale als nationale en internationale actoren van belang. Deze drie niveaus moeten in interactie treden met elkaar om een degelijke protectie te kunnen bieden. Op lokaal niveau is de empowerment van plaatselijke actoren van groot belang, wil men de *community security*, verzekeren. Dit onderzoek toonde aan dat er heel wat protectiemechanismen werden opgestart, maar dat de draagkracht om lokale systemen effectief te laten werken vaak ontbreekt. Initiatieven om dit lokale niveau te versterken, verdienen meer aandacht. Op nationaal niveau zagen we onvoldoende wilskracht om een einde te maken aan dit langdurige conflict. De Congolese overheid ontkent de aanwezigheid van het LRA op Congolees grondgebied. Ze stuurde ook het Oegandese regeringsleger terug huiswaarts en beticht ze ervan grondstoffen uit Congolese bodem te plunderen. Deze politieke dynamieken hebben heel wat gevolgen op het terrein. Zo wordt er onvoldoende bescherming geboden aan de bevolking, en boekten militaire operaties tot op heden weinig succes. Coördinatie en samenwerking tussen de verschillende veiligheidsactoren schiet in deze context ruimschoots tekort. Allerlei initiatieven trachten dit op te vangen. Zo is er het initiatief van de Afrikaanse Unie die op regionaal niveau de coördinatie tracht te verbeteren en de '*Barzas communautaires*' die op lokaal niveau de relatie tussen nationale en lokale actoren beoogt.

De respondenten zagen naast het LRA ook het regeringsleger als een bedreiging voor hun veiligheid. Desondanks pleiten ze ervoor dit leger te betrekken in het opzetten van protectiemechanismen en in militaire operaties tegen het LRA. Lokale, nationale en internationale actoren zouden daarom op een constructievere manier moeten samenwerken om meer veiligheid en bescherming te kunnen bieden aan de burgerbevolking van Haut-Uele. Een coherent protectiebeleid dringt zich op.

Bibliografie

- Allen, T. & Vlassenroot, K. (2010). *The Lord's Resistance Army. Myth and reality*. Zed Books.
- Allen, T. (2006). *Trial Justice. The international criminal court and the Lord's Resistance Army*. Zed Books.
- Allen, T., Lacker, F., Porter, H. & Schomerus, M. (2010). *Postscript: a kind of peace and exported war*. In: Allen, T. & Vlassenroot, K. (ed.) *The Lord's Resistance Army. Myth and reality*. Zed Books: 279-288.
- Annan, K. (2000b). *Towards a Culture of Peace*. Geraadpleegd op 28 november 2011, op: <http://www.unesco.org/opi2/lettres/TextAnglais/AnnanE.html>.
- Annan, K. (2000). *Secretary-General salutes international workshop on Human Security in Mongolia. Press Release*. Ulaanbaatar, 8 mei 2000. Geraadpleegd op 28 november 2011, op: <http://www.un.org/News/Press/docs/2000/20000508.sgsm7382.doc.html>.
- Annan, K. (2000a). *Millenium Report Chapter 3*, United Nations Secretary-General. p.43-44. Geraadpleegd op 29 november 2011, op: <http://www.un.org/millennium/sg/report/full.htm>
- Annan, K. (2000c). *Secretary-General Salutes International Workshop on Human Security in Mongolia*. Two-Day Session in Ulaanbaatar, May 8-10, 2000. Press Release SG/SM/7382.
- Atkinson, R.R. (2010). *The realists in Juba? An analysis of the Juba peace talks*. In: Allen, T. & Vlassenroot, K. (ed.) *The Lord's Resistance Army. Myth and reality*. Zed Books: 205-222.
- AU (2011). *The regional cooperation initiative against the LRA is materializing. Press Release on the second regional ministerial meeting on the Lord's Resistance Army*. Addis Ababa, 8 juni 2011.

- Bajpai, K. (2000). *The Idea of a Human Security Audit*. Joan B. Kroc Institute Report, No. 19. Fall 2000, p. 1-4. Geraadpleegd op: 29 november 2011, op:
http://www.nd.edu/~krocinst/ocpapers/op_19_1.PDF.
- Bricmont, J. (2009). *Bombing for a juster world?* Geraadpleegd op 30 november 2011, op:
<http://www.counterpunch.org/2009/07/28/bombing-for-a-juster-world/>.
- Brubacher, M. (2010). *The ICC investigation*. In: Allen, T. & Vlassenroot, K. (ed.) *The Lord's Resistance Army. Myth and reality*. Zed Books: 262-277.
- Cakaj, L. (2010). *Between a Rock and a Hard Place. LRA Attacks and Congolese Army Abuses in Northeastern Congo*. The Enough Project, Washinton D.C.
- Chandler, D. (2004). *The responsibility to protect*. International peacekeeping. Vol. 11, pp. 59 – 81.
- Dunn, K.C. (2007). *Uganda: The Lord's Resistance Army*. In: Boas, M. & Dunn, K.C. (ed.). *African Guerillas*. Lynne Rienner Publishers: 131-151.
- Elela, D. N. (2007). *Les migrations transfrontalières des Mbororo au nord-est de la République Démocratique du Congo. Etude de cas au Haut Uélé et au Bas Uélé*. IKV Pax Christi, avril 2007.
- Evans, G. (2002). *The Responsibility to Protect. Revisiting humanitarian intervention*. Foreign Affairs. Vol. 81 (6), p. 99-110.
- Hoebeke, H. (2010). *De Verenigde Naties en de Democratische Republiek Congo: een 'mission impossible'?* In: Baert, F., Pauwels, A. en Smis, S. (ed.). *Langs de vuurlijn. De VN en gewapende conflicten*. Acco: 137-154.
- Human Rights Watch (2008). *The Christmas massacres. LRA attacks on civilians in Northern Congo*. United States of America.
- Human Rights Watch (2011). *Unfinished Business*. Human Rights Watch, United States of America.

- Human Rights Watch (2011b). *DR Congo: Rein in Security Forces. Tensions Mount Ahead of Election Results*. December 2, 2011. Geraadpleegd op 6 december 2011 op: <http://www.hrw.org/news/2011/12/02/dr-congo-rein-security-forces>.
- Human Rights Watch. (2009a). *The Christmas Massacres. LRA attacks on Civilians in Northern Congo*. Human Rights Watch, United States of America.
- Human Rights Watch. (2009b). *DR Congo: LRA Slaughters 620 in 'Christmas Massacres'. Protection Urgently Needed as Killings Continue*. Geraadpleegd op 7 december 2011, op: <http://www.hrw.org/en/news/2009/01/17/dr-congo-lra-slaughters-620-christmas-massacres>
- Human Rights Watch (2010). *Le chemin de la mort. Atrocités de la LRA dans le nord-est du Congo*.
- In larger freedom: towards development, security and human rights for all. Report of the Secretary-General (2005). UN General Assembly.
- International Crisis Group. (2010). *LRA: A regional strategy beyond killing Kony*. Africa Report N°157, 28 April 2010.
- International Crisis Group. (2011). *The Lord's Resistance Army: End game?* Crisis Group Africa Report, n°182, 17 november 2011.
- Labeja, J.N. (2011). *Lord's Resistance Army/Mouvement. Letter in response to US strategy*. LRA/M Peace Team leader. October 19, 2011.
- Maso, I. & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek: praktijk en theorie*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Mortelmans, D. (2007). *Handboek Kwalitatieve Onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.

- Mwenda, A. (2010). *Uganda's politics of foreign aid and violent conflict: the political uses of the LRA rebellion*. In: Allen, T. & Vlassenroot, K. (ed.) *The Lord's Resistance Army. Myth and reality*. Zed Books:45-58.
- Ogata, S. (1999). *Human Security: a Refugee Perspective*. United Nations High Commissioner for Refugees, at the Ministerial Meeting on Human Security Issues of the "Lysoen Process" Group of Governments. Bergen, Norway, 19 May 1999. Geraadpleegd op 29 november 2011, op: <http://www.unhcr.ch/refworld/unhcr/hcspeech/990519.htm> 08/22/01.
- Perrot, S. (2010). *Northern Uganda, a 'forgotten conflict', again? The impact of the internationalization of the resolution process*. In: Allen, T. & Vlassenroot, K. (ed.) *The Lord's Resistance Army. Myth and reality*. Zed Books: 187-204.
- Schomerus, M., Allen, T. & Vlassenroot, K. (2011). *Obama takes on the LRA*. Foreign Affairs. Geraadpleegd op 20 november 2011, op: <http://www.foreignaffairs.com/articles/136673/mareike-schomerus-tim-allen-and-koen-vlassenroot/obama-takes-on-the-lra?page=show>.
- Suhrke, A. (1999). *Human Security and the Interests of States*. Security Dialogue. 30(3) : 265-276.
- Titeca, K. (2008). *Een zootje ongeregeld of een strikt georganiseerde beweging? Het LRA en het strategisch gebruik van spiritualiteit en religie*. In: Doom, R. (ed.) *Conflict en Ontwikkeling. Overleven in de grensgebieden van de globalisering*. Gent, Academia Press: 249-270.
- Titeca, K. (2010). *The spiritual order of the LRA*. In: Allen, T. & Vlassenroot, K. (ed.) *The Lord's Resistance Army. Myth and reality*. Zed Books: 59-73.
- United Nations Development Programme (1994). *Human Development Report 1994*. New York: Oxford University Press, 23. Geraadpleegd op 29 november 2011, op: <http://www.undp.org/hdro/1994/94.htm>.

- UNTFHS (2009) *Human security in theory and practice*. United Nations Trust Fund for Human Security. Geraadpleegd op 29 november 2011, op:

<http://ochaonline.un.org/trustfund/tabid/2107/default.aspx>.
- Van Puijenbroek, J. & Plooijer, N. (2009). *How enlightning is the thunder?* Pax Christi.

Bijlagen

Bijlage 1 : Lijst met respondenten en participanten

Lijst respondenten diepte-interviews

Funcitie	Plaats	Geslacht
Directeur	Dungu, Q. Mussa	M
Inspecteur Inspection de l'agriculture	Dungu, Q. Ngilima	M
Chef de Marché	Dungu, Q. Ngilima	M
Présidente des mamans du marché	Dungu, Q. Ngilima	F
Abbé	Dungu, Q. Ngilima	M
Président de la société civile	Dungu, Q. Ngilima	M
Pasteur Eglise puissance de Dieu	Dungu, Q. Ngilima	M
Membre Eglise puissance de Dieu	Dungu, Q. Ngilima	M
Petite commerçante	Dungu, Q. Ngilima	F
Administrateur du Territoire	Dungu, Q. Ngilima	M
CDJP, Comission Diocèsane Justice et Paix	Dungu, Q. Uyé	M
Chef de Chefferie Wando	Dungu, Q. Uyé	M
Employée Caritas	Dungu, Q. Uyé	F
CAFEV, ONG locale	Dungu, Q. Uyé	F
CAFEV, ONG locale	Dungu, Q. Uyé	F
CAFEV, ONG locale	Dungu, Q. Uyé	M
Citoyen	Dungu, Q. Uyé	F
Maman ya Sika, ONG locale	Dungu, Q. Uyé	F
OCHA	Dungu	M
Citoyen/ onderzoek Mbororo	Dungu, Q. Ngilima	F
Major PNC	Dungu, Q. Ngilima	M
Luitenant PNC	Dungu, Q. Ngilima	M
Citoyen/rescapé	Dungu, Q. Ngilima	M
Directeur de l'école primaire + CPJP	Doruma	M
Président de la Société Civil	Doruma	M
Chef de collectivité	Doruma	M
Vice-président Groupe d'autodéfense	Doruma	M
DGM	Doruma	M
Membre de RECOPE	Doruma	F
Vice Président Société civil	Doruma	M
Abbé	Doruma	M
Mama Lamuka, ONG locale	Doruma	F
Second FARDC	Doruma	M
Mobilisateur social Centre de santé Gangala	Gangala/ Doruma	M
Chef de groupement Gangala	Gangala/ Doruma	M
Majoor UPDF	Doruma	M
COOPI, Chef de projet	Dungu	M
UNHCR	Dungu	M

AAILD	Dungu/ Bangadi	M
Enseignant	Dungu, Q. Nadogolo	M
Citoyen	Dunug, Q. Nadogolo	F
Citoyen	Dungu, Q. Nadogolo	F
Citoyen	Dungu, Q. Nadogolo	F
Président de la société civil	Dungu/ Bangadi	M
Colonel FARDC	Dungu	M
Head of section DDR/RR - MONUSCO	Dungu	M
Abbé	Dungu/Uyé	M
Direction Générale de Migration (DGM)	Faradje	M
Administrateur du Territoire	Faradje	M
Chef de bureau du Territoire	Faradje	M
Commandant CIAT PNC	Faradje	M

Lijst respondenten focusgroep 1 Faradje

Funcctie	Plaats	Geslacht
Chef du camp Ngumbu	Kibinzi	M
Chef de village	Aligi	M
Chef de village	Kibhinzi	M
Chef de village	Ausa	M
Chef de localité	Gbalanda	M
Sécretaire	Kibinzi	M
Sécretaire	Ngbalanda	M
Chef de localité	Alokwa	M
Chef de village	Nganzi	M
Chef de village	Tihbo	M
Sécretaire	Bagale	M
Cathechiste	Aussu	M
Sécretaire	Alokwa	M

Lijst focusgroep 2 Tadu

Funcctie	Plaats	Geslacht
Diradjointe EP/ Tomaka	Awuwa	F
	Mandabha	F
Enseignante	Male	F
Enseignante	S.R. Delima	F
Accouchesé	Koloto	F
Enseignante	Dombia	F
Cultivatrice	Koloto	F
Cultivatrice	Dombia	F
Cultivatrice	Mandabha	F
Enseignante	Auwa	F
Enseignante	Gbukamua	F

Enseignante	Male	F
Cultivatrice	Auwa	F
Cultivatrice	Baka	F
Enseignante	Male	F
Tailleuse	Mission II	F
Educatrice	Kadu	F

Lijst focusgroep 3 Faradje

Functie	Plaats	Geslacht
DFCD	Aligi	F
AMADECO	Alimoke	F
BSM	Alimoke	F
AMTK	Kibhinzi	F
FBN	Fimbo	F
FBN	Alimoke	F
AFDR	Djabir	F
ADC	Alimoke	F
DFCD	Faranga	F
AMADECO	Alimoke	F
DFCD	Aligi	F
AMVCF	Fimbo II	F
AFDR	Djabir	F
AMDC	Alimoke	F
AMADECO	Alimoke	F
AMADECO	Alimoke	F
AMADECO	Alimoke	F
AMADECO	Alimoke	F
AMADECO	Alimoke	F
Tayokodho	Faranga	F
AMADECO	Alimoke	F
MTK	Kpodo	F
MTK	Kpodo	F
Maman Infirmière	Faranga II	F
Presidente Ya	Faranga II	F
Presidente de AMMD	Aligi	F
Membre de Tomeka II	Fimbo	F
Sécretaire de Tomeka II	Fimbo	F
Membre de AMFAD	Faranga	F
Mama Bobda	Sigiri	F
Presidente de Tomeka	Bhagale	F
AMMD	Alingi	F
Mama	Alimoke	F
Mama	Alimoke	F
Maman	Alimoke	F

Lijst focusgroep 4 Dungu, Quartier Bamokandi

Functie	Plaats	Geslacht
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
Enseignant	Dungu, Q. Bamokandi	M
RECO	Dungu, Q. Bamokandi	F
élève	Dungu, Q. Bamokandi	F
RECO	Dungu, Q. Bamokandi	F
RECO	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
RECO	Dungu, Q. Bamokandi	M
RECO	Dungu, Q. Bamokandi	M
Enseignant	Dungu, Q. Bamokandi	F
Enseignant	Dungu, Q. Bamokandi	M
Enseignant	Dungu, Q. Bamokandi	M
Infirmière	Dungu, Q. Bamokandi	F
élève	Dungu, Q. Bamokandi	F
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	M
élève	Dungu, Q. Bamokandi	F
élève	Dungu, Q. Bamokandi	F
Jeune diplômé	Dungu, Q. Bamokandi	M

Bijlage 2: Boomstructuur

- Acteurs de protection
  - autorités locales, chefs, leaders communautaires
  - Dieu
  - équipe de renseignement
  - FARDC
  - la communauté internationale
  - la communauté, la population
  - la police
  - le gouvernement
  - le président
  - l'église
  - les services de sécurité
  - MONUSCO
  - ONG internationales
  - ONG nationales, locales

- Acteurs de sécurité
  - autodéfense
  - autorités locales, chefs, leaders communautaires
  - collaboration avec les agents de la sécurité, militaires
  - CPI
  - équipe de renseignement
  - FARDC
  - la communauté internationale
  - la communauté, la population
  - la police
  - le gouvernement
  - le président
  - l'église
  - MONUSCO
  - ONG internationales
  - ONG nationales, locales
  - Union Africain

- Analyses
  - à Dingu, il y a la sécurité
  - abondance
  - accord avec le gouvernement
  - agenda caché du gouvernement congolais
  - Al Qaida
  - Bandits locaux
  - complicité de la communauté internationale
  - complicité de la population
  - différentes rébellions
  - échec des opérations militaires
  - Etats Unies
  - FARDC et MONUSCO e parviennent pas à sécurisé ka population
  - la MONUSCO collabore avec la LRA

- le gouvernement
  - LRA contre la FARDC
  - manque de coordination
  - manque de réaction du gouvernement, pas de confiance par la population
  - manque de volonté politique
  - Mbororo
  - mercenariat
  - MONUSCO
  - Museveni
  - Philosophie
  - qui est derrière Kony
  - réaction tardive
  - Ressources
  - revanche
  - terrorisme
  - Tongo Tongo
  - UPDF officieux
- Capacités locales
    - alerte précoce
    - autodéfense
    - Barzas communautaire
    - centre pour les rescapées
    - codes de communication
    - conseiller
    - dialogue
    - Dieu
    - famille d'accueil
    - formations
    - informations
    - la communauté, la population
    - la communication
    - la police
    - l'église
    - ligne de conduite
    - Lobbying
    - manque de moyens, soutiens financier
    - Monitoring
    - organiser des ateliers, conférences
    - plaidoyer
    - Radio
    - sensibilisation
    - systèmes locales
    - Zande
- Changements depuis l'arrivée de la LRA
    - alcoholism
    - beaucoup de décès
    - changement d'agriculture
    - changement de comportement

- changement d'habitude de vie
  - concentration, augmentation de la population
  - conflit entre la population autochtone et allochtone
  - déplacements
  - discrimination
  - distribution de vivres
  - eau potable, puits
  - employment chez les ONG
  - enlèvements
  - exactions
  - FARDC
  - hausse des prix
  - impact positif des ONG
  - infrastructures
  - la peur
  - la scolarisation
  - la sécurité alimentaire (2)
  - la sécurité économique
  - la vie avant l'arrivée des LRA
  - l'arrivée des ONG
  - le stress
  - l'inquiétude, être alerte
  - manque de moyens, soutiens financier
  - ne plus vaqué à ses activités librement
  - pas moyens de se déplacé
  - pillages, vols
  - présence des militaires
  - prostitution
  - réintégration
  - rescapés
  - sanitaires
  - soins médicaux, santé
  - traumatismes
  - tueries
  - une vision en terme lointain
  - VIH, SIDA
  - violence sexuelle
- Coping
    - alerte précoce
    - assistance
    - autodéfense
    - avoir confiance
    - collaboration avec les agents de la sécurité, militaires
    - collaboration avec les déplacés, la populaion
    - dialogue
    - Dieu
    - envoyé les enfants ailleurs
    - éviter la solitude
    - famille d'acceuil
    - filles-mères

- fuir
  - informations
  - la communication
  - la police
  - la scolarisation
  - marches pacifiques
  - organiser l'approvisionnement
  - plaidoyer
  - Radio
  - sensibilisation
  - systèmes locales
- Problèmes sécuritaires
    - concentration, augmentation de la population
    - développement
    - différentes rébellions
    - discrimination
    - eau potable, puits
    - enclavement
    - enlèvements
    - FARDC
    - la pauvreté
    - la peur
    - la police
    - la scolarisation
    - la sécurité alimentaire
    - la sécurité physique
    - la sécurité sociale
    - La situation s'aggrave
    - Les militaires FARDC acteur de violence
    - malgré la présence des militaires FARDC, insécurité
    - Malgré la présence des militaires UPDF, insécurité
    - Mbororo
    - ne plus pouvoir travailler au champs
    - ne plus vaqué à ses activités librement
    - pillages, vols
    - sanitaires
    - soins médicaux, santé
    - traumatismes
    - violence sexuel
    - vulnérabilité des enfants
    - vulnérabilité des femmes
- Protection =
    - assistance
    - assurer la sécurité
    - encadrement de la population
    - éviter l'insécurité
    - implication de la loi
    - la liberté
    - la sécurité économique

- la sécurité physique
  - la sécurité sociale
  - mettre qq1 à l'écart de toutes ennuies
  - mettre qq1 sous l'abri de toutes menaces
  - protection physique
  - sans inquiétude, être tranquille
  - sauvgarde, garde fou
- Sécurité =
    - assistance
    - droits humains
    - encadrement de la population
    - hausse des prix
    - la paix
    - la scolarisation
    - la sécurité alimentaire (2)
    - la sécurité économique
    - la sécurité physique
    - la sécurité pour les femmes
    - la sécurité sociale
    - libre circulation
    - présence des militaires
    - sans inquiétude
    - sans maladies
    - sécurité sanitaire
    - s'exprimer librement
    - traumatismes
    - tueries
    - vaquer librement à ses activités
- Solutions/ Eléments nécessaires
    - alerte précoce
    - améliorer les routes
    - arrêt de complicité de la population
    - arrêter Kony
    - Artemis
    - autodéfense
    - avoir confiance
    - avoir la foi
    - Belgique
    - bonne gouvernance
    - changement de régime
    - changer la polémique entre la population et le gouvernement
    - chasser les LRA, mettre fin à la guerre
    - collaboration avec gouvernement
    - collaboration avec les agents de la sécurité, militaires
    - conscientisation
    - coordination
    - CPI
    - dialogue
    - Dieu

- encadrement de la population
  - Etats Unies
  - éviter la solitude
  - faire sortir les UPDF
  - FARDC
  - informations
  - la communauté internationale
  - la communauté, la population
  - la communication
  - la paix
  - la police
  - la scolarisation
  - le gouvernement
  - logistique
  - lutter contre la corruption
  - monitoring
  - plaidoyer
  - présence des militaires
  - Protection des civils
  - que la population s'entende entre eux
  - Radio
  - ravitaillement de LRA
  - reconciliation
  - renforcer les capacités
  - retirer l'arrêt de la CPI
  - sécuriser les frontières
  - sécuriser les routes
  - sensibilisation
  - solution durable
  - solution militaire
  - solution pacifique
  - solution politique
  - systèmes locales
  - UA
  - UPDF
- Vulnérabilités
    - concentration, augmentation de la population
    - déplacements
    - développement
    - eau potable, puits
    - enclavement
    - enlèvements
    - exploitation
    - handicapées
    - impunité
    - infrastructures
    - insécurité
    - la pauvreté
    - la scolarisation
    - la sécurité alimentaire (2)

- la sécurité économique
- le gouvernement
- logistique
- manque de moyens, soutiens financier
- orphelins
- pillages, vols
- prostitution
- sanitaires
- soins médicaux, santé
- Transport, déplacement et routes, enclavement
- traumatismes
- tueries
- veuves
- vie socio-économique
- VIH, SIDA
- violence sexuel
- vulnérabilité des enfants
- vulnérabilité des femmes

Bijlage 3: Vragenprotocol

Situation sécuritaire

Quelles sont les problèmes sécuritaires principaux dans votre communauté?

Depuis l'arrivée des LRA, qu'est-ce qui a changé dans votre communauté ?

Perception de la sécurité

Que signifie pour vous personnellement 'la sécurité' ?

Que signifie 'la sécurité' pour votre communauté ?

Quels expériences ont contribué à la construction de cette idée de sécurité ?

Quels éléments sont nécessaires, selon vous, pour atteindre la sécurité ?

Quels acteurs principaux pouvez-vous identifier dans le cadre de sécurité ?

Comment avez-vous vécu la collaboration avec ces acteurs ?

Quels sont les points positifs/ négatifs ?

Protection

Que signifie pour vous la protection ?

Quels acteurs principaux pouvez-vous identifier dans le cadre de protection ?

Quelle était la collaboration avec ces acteurs ?

Quels sont les points positifs/ négatifs ?

Quels sont les points vulnérables de votre communauté ?

Coping, resilience et capacités

Qu'avez-vous - vous ou votre communauté - déjà fait pour protéger la famille/ la communauté ?

Avez-vous eu le soutien des autorités ou organisations dans ces activités ?

Quelles sont les capacités de votre communauté dans le cadre de la protection et de la sécurité de la population (par exemple la fuite, un système d'alerte, une garde civique...) ?

Quelles sont les capacités qui manquent ?

Quels acteurs pourraient renforcer ces capacités et comment ?

Que pourrait faire la communauté pour améliorer la situation sécuritaire et pour protéger la population ?

Comment réagissez-vous à l'insécurité actuellement ?

Quelles stratégies utilisez-vous pour protéger la communauté ?

Bijlage 4 : Topiclijst focusgroepen

Problèmes sécuritaires principaux

La sécurité

Les éléments nécessaires

Acteurs principaux

Point positifs/ négatifs

Capacités

Capacités qui manquent